

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Cu titlul de manuscris

C.Z.U.: 373.3.015(043.2)

BUNDĂ CARMEN

**FUNDAMENTE PEDAGOGICE DE FORMARE A CULTURII MORALE
LA ELEVII CLASELOR PRIMARE**

**Specialitatea 531.01. - Teoria generală a educației
Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației**

CHIȘINĂU, 2026

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Științe ale Educației”,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat

GARȘTEA Nina, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, **președintele comisiei**, UPS „I. Creangă” din Chișinău

SILISTRARU Nicolae, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, **conducător științific**, UPS „I. Creangă” din Chișinău

GORAȘ-POSTICĂ Viorica, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, **referent oficial**, Universitatea de Stat din Moldova

PATRAȘCU Dumitru, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, **referent oficial**, UPS „I. Creangă” din Chișinău

BETIVU Aurelia, doctor în științe ale educației, conferențiar universitar, **referent oficial**, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Susținerea va avea loc la 22.09.2026, ora 14⁰⁰,
în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,
blocul de studii nr. 2, Sala Senatului, str. Ion Creangă 1, MD - 2069

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la pagina web a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (www.upsc.md) și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la 21 august 2026

Președintele Comisiei:

GARȘTEA Nina,
doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar

Conducător științific,

SILISTRARU NICOLAE,
doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar

Autor:

BUNDĂ Carmen

© Carmen BUNDA, 2026

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	30
BIBLIOGRAFIE	32
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	33
ADNOTARE (în limbile română, engleză)	35

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Conceptul de *cultură morală* este înțeles ca ansamblul valorilor, normelor, obiceiurilor și atitudinilor morale ale unei comunități, care se manifestă în conduita indivizilor. Cultura morală a personalității include componente cum ar fi normele morale general-umane, „faptele” morale (reguli și principii), deprinderile morale, tradițiile și obiceiurile comportamentului moral, precum și sentimentele, opiniile, convingerile și idealurile morale ale individului. Educația morală - dimensiune esențială a educației în general - urmărește interiorizarea acestor componente, formând conștiința și conduita morală, în concordanță cu cerințele societății moderne.

Procesul dezvoltării morale a personalității nu este rectiliniu și uniform, se atestă anumite dificultăți, dar și particularități de manifestare în dependență de vârstă. La vârsta școlară mică sub raport temperamental, adică trăsăturile primare și de tipul de activitate superioară cu unele tipare noi.

Atitudinile școlarului se dezvoltă în strânsă legătură cu activitatea sa de bază – învățarea. Copilul își asumă o nouă poziție socială, cea de elev. Ca rezultat, noi relații interpersonale apar și se dezvoltă în cadrul grupului de elevi, iar atitudinile de învățare sunt formate și dezvoltate.

În literatură se discută modele teoretice ale culturii morale (sau „*nравственной культуры*”). Yarkova (2012) propune o *tipologie originală a culturii morale* ca sistem de valori-semnalizări, identificând modele „tradiționalist”, „utilitarist” și „creativist”. Din perspectivă filozofică, Jan Pawel II subliniază că prima dimensiune a culturii este moralitatea sănătoasă (cultura morală) - echivalentă cu cultura animi sau cultura spirituală - ce presupune selectarea atentă a valorilor superioare. Funcțiile culturii morale pot include funcția socială (reglarea relațiilor prin norme morale), funcția educativ-normativă (transmiterea valorilor) și funcția formativă/transformatoare (dezvoltarea conștiinței morale). Pe de altă parte, cultura morală s-a dezvoltat istoric sub influența gândirii etice, clasice și moderniste - de la conceptele filosofice ale eticii (Platonice, creștin-ortodoxă etc.) până la teoriile educației morale moderne.

Unul dintre cele mai semnificative aporturi teoretice din ultimele decenii în doomeniul filosofiei morale provine dintr-o disciplină aparent îndepărtată: *neuroștiința cognitivă*. *Neuroștiința morală* desemnează un ansamblu de cercetări care vizează elucidarea substratului neuronal al judecății morale, al empatiei și al comportamentului altruist sau prosocial.

Contribuția lui *Jonathan Haidt* este esențială în acest context. Potrivit *teoriei intuiționiste sociale*, judecata morală își are originea, în principal, în reacții intuitive și afective rapide, în timp ce raționamentul intervine ulterior, având predominant funcția de a explica, susține și justifică judecata deja formulată - Morala este produsul evoluției, nu al rațiunii, intuițiile morale sunt ghiduri adaptative, nu concluzii ale unui silogism practic.

Morala este concepută ca rezultat al evoluției și al mecanismelor intuitive adaptative, mai degrabă decât ca produs al raționamentului deliberativ; intuițiile morale orientează spontan judecata și comportamentul, în timp ce rațiunea intervine ulterior pentru explicarea și justificarea acestora.

Maxine Greene consideră că formarea culturii morale se realizează printr-o educație orientată spre *libertate, reflecție critică și imaginație morală*, care îi permite elevului să înțeleagă experiențele și perspectivele celorlalți, să dezvolte empatie și sensibilitate morală și să-și asume responsabilitatea față de comunitate și societate. În acest proces, literatura, arta și dialogul contribuie la formarea capacității de a percepe diversitatea experiențelor umane și de a participa în mod responsabil la viața democratică.

Proliferarea tehnologiilor digitale și emergența inteligenței artificiale generative redefinesc în mod radical contextele în care se exercită judecata morală. *Educația morală în era digitală* nu constituie o simplă extensie a paradigmatelor clasice în medii noi, ci reclamă o reconsiderare fundamentală a premiselor antropologice și epistemologice ale formării etice.

Spațiul digital creează condiții structurale inedite pentru comportamentul moral: anonimatul parțial sau total, lipsa feedback-ului nonverbal, algoritmi de personalizare care creează camere de ecou, asimetria de putere informațională dintre utilizator și platformele tehnologice, ritmul accelerat al producerii și circulației informației. Toate acestea generează forme specifice de vulnerabilitate morală: dezinformare, *cyberbullying*, radicalizare, manipulare emoțională algoritmică.

O dimensiune distinctă o constituie relația cu inteligența artificială. Utilizarea inteligenței artificiale în contexte educaționale, decizionale sau relaționale ridică întrebări despre responsabilitate morală distribuită, despre granițele autonomiei umane și despre riscul delegării judecății etice sistemelor computaționale. Elevul contemporan are nevoie nu doar de *competență digitală* în sens tehnic, ci de ceea ce unii teoreticieni numesc *înțelepciune digitală* - capacitatea de a utiliza și evalua critic instrumentele digitale dintr-o perspectivă etică fundamentată.

Curriculumul de educație morală digitală trebuie să includă analiza critică a arhitecturii platformelor și a modelelor de afaceri care le susțin. Formarea discernământului epistemic: capacitatea de a evalua surse, a detecta manipularea, a rezista dezinformării, devine o componentă morală esențială. Întrebările etice ridicate de inteligența artificială (responsabilitate, părtinire algoritmică, transparență) oferă material pedagogic de o bogăție fără precedent.

Pedagogia narativă valorifică literatura, filmul și povestirea ca mijloace de formare și dezvoltare morală. Naratiunea nu urmărește să impună conduite sau să prescrie răspunsuri morale, ci facilitează dezvoltarea capacității

de a înțelege perspective multiple, de a empatiza cu celălalt și de a reflecta critic asupra situațiilor și dilemelor morale. Astfel, universul narativ oferă un spațiu imaginar și reflexiv în care judecata morală poate fi experimentată, analizată și exersată într-un cadru securizant.

În conformitate cu *Codul Educației al Republicii Moldova*, părinții sunt obligați să creeze condiții adecvate pentru ca copiii din familie să primească o educație de calitate și să coopereze cu instituțiile de învățământ pentru a contribui la realizarea obiectivelor educaționale [10]. Familia contemporană ca instituție socială umană poate fi considerată în acest caz ca nucleu fundamental al societății, întrucât rolul și sarcina ei sunt tocmai de a asigura dezvoltarea morală generală și „Învățământul primar contribuie la formarea copilului ca personalitate liberă și creativă și asigură dezvoltarea competențelor necesare continuării studiilor în învățământul primar” [10, art.26].

„Curriculumul include toate experiențele planificate riguros pentru a fi formate elevilor în școală, spre a atinge finalitățile învățării la cele mai înalte standarde de performanță permise de posibilitățile lor individuale” [12].

Descrierea situației în domeniul cercetării și identificării problemei de cercetare.

Studiul își propune să-și aducă o contribuție originală și contextualizată la dezvoltarea teoriei și praxiologiei în formarea culturii morale prin dezvoltarea identității morale ca un fenomen care începe în copilăria mijlocie și continuă toată viața, chiar dacă unii cercetători se opresc cu analiza la vârsta adultă timpurie. Demersul științific este fundamentat pe analiza critică a literaturii de specialitate și identificarea unor discrepanțe existente pe dimensiunea epistemologică, conceptuală și metodologică, care deschid semne de întrebare în corelația conștiința morală, conduita morală și formarea culturii morale la elevii din mica școlaritate.

Conceptul de cultură morală desemnează totalitatea valorilor, normelor, tradițiilor și atitudinilor etice specifice unei comunități, reflectate în comportamentul și acțiunile indivizilor. Cultura morală a personalității integrează elemente precum normele morale universal-valabile, principiile și regulile morale, deprinderile și obiceiurile de conduită morală, precum și sentimentele, convingerile, opiniile și idealurile morale ale individului. În acest context, educația morală, ca dimensiune fundamentală a procesului educativ, are rolul de a facilita interiorizarea acestor componente, contribuind la formarea conștiinței și comportamentului moral în concordanță cu valorile și exigențele societății contemporane.

De asemenea, rezultatele unor studii internaționale, inclusiv cercetarea realizată de Abylaikhan [40], pe copii de vârstă preșcolară și școlară mică, confirmă influența pozitivă a intervențiilor pedagogice orientate spre consolidarea componentelor afective și comportamentale ale culturii morale. În acest context, corelarea fundamentelor teoretice cu practica educațională evidențiază faptul că educația morală sistematică, planificată, adaptată particularităților de vârstă și susținută prin modele pozitive de conduită constituie o condiție importantă pentru dezvoltarea culturii și conștiinței morale a elevilor din clasele I–IV.

Potrivit Raportului UNESCO din 1995, educația globală bazată pe moralitatea globală nu trebuie privită ca o soluție simplă, constând dintr-un ansamblu de metode și tehnici de lucru separate cu efecte miraculoase, ci ca o filosofie holistică a educației, cu o abordare cuprinzătoare, ce presupune schimbarea întregii culturi educaționale: de la politici la finalități, conținuturi și metode de învățare. De asemenea, este necesară schimbarea mentalității profesorilor prin includerea acestui deziderat în procesul formării pentru cariera didactică. E un proces sistematic și de durată, ce ține de adaptare și de dezvoltarea unor atitudini profesionale proactive, care se formează și evoluează pe tot parcursul vieții și care are ca finalitate principală schimbarea în bine a modului în care privim lumea în ansamblu și a modului în care ne implicăm activ în acest proces de durată.

Problematika formării culturii morale la elevii din clasele primare se conturează la intersecția a două dimensiuni: teoretică și metodologică. *Dimensiunea teoretică* derivă din insuficiența valorificare și sistematizare a abordărilor privind conceptul de cultură morală, fenomen încă relativ puțin cercetat în arealul pedagogic românesc. *Dimensiunea metodologică* este determinată de necesitatea dezvoltării unui suport teoretico-praxiologic coerent, care să ofere cadrelor didactice repere, strategii și instrumente eficiente pentru formarea și evaluarea culturii morale a elevilor din clasele primare.

Aceste constatări au determinat aprofundarea cercetării asupra acestui fenomen de importanță majoră pentru educația contemporană. În acest context, demersul științific urmărește să clarifice o serie de aspecte esențiale privind *semnificația și rolul culturii morale în contextul globalizării, particularitățile și modalitățile de formare a culturii morale la elevii din clasele primare, precum și criteriile, indicatorii și descriptorii de performanță necesari pentru evaluarea nivelului de formare a acesteia.*

În arealul comunității științifice internaționale, remarcăm contribuțiile unor cercetători precum: G. Allport [1], H. Spencer [36], Im. Kant [20], J. Piaget [31], L.Kohlberg [47], W.James [46], A.Bandura [41], A. Maslow [23], C. Wozzola [50] care au definit și *tratat formarea culturii morale* la elevii din învățământul primar din perspectiva competenței pedagogice.

În România, cercetarea fenomenului formării culturii morale la elevii din ciclul primar intră în sfera de interes a unor autori notabili din domeniul științelor pedagogice și psihologice. Astfel, E. Joița [19], M. Călin [9], S. Cristea [11], D. Sălăvăstru [33], D. Vrabie [39], E. Macavei [21], au oferit multiple perspective conceptului de formare a culturii morale, insistând pe necesitatea atribuirii acestui factor procesului de instruire. Interpretările științifice

generate au contribuit la clarificarea anumitor aspecte de natură terminologică, în timp ce, unele cercetări au formulat condiții pedagogice de gestionare a integratorilor culturii morale la elevii din învățământul primar.

În Republica Moldova se evidențiază un interes tot mai pronunțat pentru investigarea problematicii *formării culturii morale* din multiple perspective educaționale și științifice. Dimensiunea valorilor morale și a dezvoltării conduitei etice este reflectată în lucrările unor cercetători precum: T. Callo [7], M. Boroșan [2], A. Calancea [6], L. Sadovei [32], L. Cuznețov [13], V. Guțu, [18], N. Silistraru [34], V. Panico [27], M. Șevciuc [37], V. Goraș-Postică [17], N. Garștea [16], A. Bețivu [2], care orientează discursul pedagogic spre valorificarea componentei atitudinal-comportamentale a educației. În acest context, sunt conturate primele perspective conceptuale privind formarea culturii morale la elevii din învățământul primar prin dezvoltarea competenței pedagogice și prin promovarea comportamentelor bazate pe valori și norme morale.

Detaliind și concretizând, menționăm că cercetătorii au studiat personalitatea morală, legea morală, datoriile morale, constrângerea morală etc. Aceste deziderate au condus la următoarele **contradicții**: 1. între *importanța valorificării culturii morale a elevilor claselor primare și abordarea deficitară a curriculumului de către învățător* în enomenul abordat; 2. între *importanța formării în școală a culturii morale și dificultățile părinților în relația cu școala și societatea* privind formarea culturii morale; 3. între *cerințele acute ale societății moderne de formare a culturii morale elevilor claselor primare și lipsa unui model pedagogic de formare a culturii morale a elevilor claselor primare*.

Pornind de la aceste contradicții, **problema științifică** a cercetării este formulată astfel: *care sunt fundamentele teoretice, condițiile pedagogice și mecanismele metodologice prin care poate fi proiectat Modelul pedagogic de formare a culturii morale la elevii din clasele primare*.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică, elaborarea, implementarea și validarea Modelului pedagogic de formare a culturii morale elevilor din învățământul primar.

Obiectivele cercetării: 1. identificarea fundamentelor teoretice, a principiilor, factorilor și condițiilor pedagogice și sociale care influențează procesul de formare a culturii morale elevilor claselor primare; 2. argumentarea rolului conștiinței morale și al conduitei morale ca dimensiuni fundamentale ale culturii morale și evidențierea modalităților de dezvoltare a acestora prin intermediul curriculumului școlar; 3. identificarea unei metodologii de formare a culturii morale în contextul conștiinței și conduitei morale la elevi; 4. proiectarea Modelului pedagogic și a Programului de formare a culturii morale a elevilor claselor primare prin valorificarea competenței pedagogice a învățătorului; 5. elaborarea matricei de evaluare bazate pe criterii, indicatori și descriptori specifici nivelului de dezvoltare a culturii morale și identificării caracteristicilor profilului moral al elevului claselor primare.

Ipoteza cercetării: Formarea culturii morale elevilor din învățământul primar în perspectiva competenței pedagogice poate fi rezultativă în condițiile în care: vor fi identificate și aplicate repere teoretico- metodologice ale educației morale și culturii morale a elevilor din învățământul primar adaptate la condițiile caracteristice comportamentelor morale; vor fi valorificate modele ale culturii morale în situații de învățare; va fi elaborat și validat experimental Modelul pedagogic de formare a culturii morale elevilor claselor primare prin valorificarea Programului aplicat.

Metodele de cercetare: *metode teoretice*: documentarea științifică; analiza și sinteza; generalizarea și sistematizarea; inducția și deducția; modelarea matematică; *metode empirice*: observarea științifică; conversația; anchetarea copiilor, chestionarea cadrelor didactice, părinților; experimentul pedagogic; *metode statistice*: analiza calitativă și cantitativă a datelor experimentale.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în perspectivele semantice ale conceptului-cheie de *cultura morală*; condiționalitățile și relațiile dintre învățător și elev în contextul formării comportamentului moral în învățământul primar; sistemul de criterii, indicatori și descriptori valorificați în Matrice prin implementarea Programului de formare a culturii morale a elevilor din clasele primare prin funcționalitatea Modelului pedagogic elaborat.

Semnificația teoretică a cercetării este probată la nivelul construcției Modelului pedagogic de formare a culturii morale elevilor din învățământ primar prin competența pedagogică, fundamentat conceptual și metodologic la nivelul legăturilor dintre: *competența pedagogică* (fundamentată psihologic, sociologic și managerial) - *competența didactică* (fundamentată psiho-genetic, socio-cultural și practic la nivel de curriculum național) - *cultura morală a elevilor* din clasele primare (fundamentată axiologic, teleologic, metodologic și normativ) care susțin tehnologia educației morale, eficiență în învățământul primar (prin scop general, conținuturi specifice, strategii, care includ forme, metode, stiluri – adecvate).

Valoarea practică este probată în procesul de aplicare și experimentare a Modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământ primar din perspectiva curriculară, permite perfecționare permanentă a culturii și a educației morale în contextul învățământului primar, perfecționare bazată pe exersarea competenței de comunicare pedagogică a învățătorului, în mod special la nivel de strategie a educației la mica școlaritate.

Implementarea rezultatelor obținute a fost realizată în contextul specific învățământului primar prin

valorificarea Modelului pedagogic de formare a culturii morale elevilor prin competența pedagogică în activitatea de proiectare curriculară a activităților formale și nonformale, determinate de curriculumul pentru învățământul primar, cu aplicații speciale la nivel de tehnologie a instruirii din Județul Ilfov, Școala Gimnazială nr. 1, Ciorogârla.

Problema științifică soluționată rezidă în fundamentarea teoretică și aplicativă a funcționalității Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din clasele primare și prin implementarea Programului pedagogic care au condus la reușita școlară și la sporirea nivelului de formare a convingerilor și comportamentelor morale *ca elemente ale culturii morale* elevilor din învățământul primar.

Aprobarea și validarea rezultatelor științifice. Principalele rezultate ale cercetării sunt evidențiate în articolele științifice publicate și în comunicările susținute în cadrul conferințelor științifice.

Publicații la tema tezei: 11 lucrări științifice: 4 articole în reviste științifice din Republica Moldova și din România și 7 articole susținute în cadrul conferințelor naționale și internaționale de profil.

Volumul și structura tezei. Conținutul tezei cuprinde: adnotare (în limba română și engleză), lista tabelelor, lista figurilor, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie alcătuită din ____ de titluri, ____ anexe, un total de ____ pagini care alcătuiesc corpul principal al lucrării de cercetare.

Cuvinte cheie: morală, etică, educație morală, cultură morală, elev, profesor, valori, curriculum, formare, dezvoltare, model pedagogic, competență pedagogică.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este prezentată și argumentată actualitatea și importanța temei, descrierea situației în domeniul de cercetare; sunt formulate problema cercetării, scopul și obiectivele; este expusă metodologia cercetării; se descrie noutatea și originalitatea științifică, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, problema științifică importantă soluționată în cercetare; este elucidată aprobarea rezultatelor cercetării și sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1, „Repere teoretice ale formării culturii morale la elevii claselor primare” prezintă cadrul conceptual al fenomenului vizat, elucidează dezvoltarea semnificației conceptului de *cultură morală* prin componentele conștiința și conduita morală, axate pe factori atitudinali.

Paradigma cognitivă a dezvoltării, inspirată de ideile lui Jean Piaget, se bazează pe ideea că în copilărie dezvoltăm o înțelegere a ceea ce este bine sau rău prin interacțiuni cu ceilalți și cu mediul. Potrivit lui Piaget, raționamentul moral evoluează pe măsură ce copiii se maturizează cognitiv, determinându-i să ia în considerare perspectivele celorlalți și să recunoască importanța respectului reciproc în relațiile interpersonale [31].

Teoria stadială a dezvoltării morale a lui Kohlberg [47], care a preluat ideile lui Piaget și le-a dezvoltat, păstrând abordarea stadială, legătura cu cogniția și deplasarea de la heteronomie către autonomie morală. Abordarea sa a devenit una dintre cele mai influente teorii, prezentă în toate manualele de psihologie a dezvoltării, contribuind semnificativ la înțelegerea moralității, prin evidențierea proceselor cognitive implicate în luarea deciziilor morale. Teoria sa oferă un cadru pentru modul în care indivizii progresașă prin etape distincte ale raționamentului moral, de la un accent pe ascultare și pedeapsă la o înțelegere a principiilor etice universale și a raționamentului abstract despre justiție și echitate susține Yilmaz [51].

Sensibilitatea morală este fundamentul modelului, care se concentrează pe capacitatea individului de a discerne problemele morale și de a lua în considerare perspectivele celorlalți implicați, recunoscând importanța empatiei și a înțelegerii unor puncte de vedere multiple în navigarea unor dileme morale complexe [43].

Judecata morală cuprinde procesele cognitive implicate în luarea deciziilor etice, atunci când un individ decide că o anumită acțiune este corectă sau greșită, pe baza convingerilor sale etice. De exemplu, cineva ar putea judeca minciuna ca fiind greșită din punct de vedere moral, deoarece contravine principiului onestității. Raționamentul moral, deși semnificativ, este doar o componentă a judecății morale. Această componentă ia în considerare diferențele individuale în raționament și recunoaște impactul emoțiilor și al contextului social asupra procesului decizional moral [4].

Teoria lui Hoffman sugerează că dezvoltarea morală este strâns legată de dezvoltarea empatiei și a adoptării perspectivei. El a susținut că progresul moral se face prin parcurgerea unor stadii de dezvoltare empatică, pornind de la o focalizare centrată pe sine și extinzându-se treptat pentru a lua în considerare sentimentele și perspectivele celorlalți. O exemplificare a teoriei lui Hoffman este atunci când un copil oferă jucăria preferată unui prieten care este supărat, demonstrând capacitatea de empatie și înțelegere a emoțiilor altuia [45].

Haidt și colaboratorii săi (2010) sintetizează stadiile dezvoltării socio-morale pe nivele [44]:

Nivelul 1. Imatur. Stadiul 1. Unilateral și fizic, justificările morale se bazează pe autoritatea unilaterală și reguli sau sunt legate de consecințele punitive ale încălcării regulilor.

Stadiul 2. Schimb și instrumental, justificări morale bazate pe o înțelegere care a apărut din interacțiunea socială cu ceilalți. De exemplu, deciziile de a-i ajuta pe alții pot fi justificate, deoarece acea persoană te poate ajuta pe viitor. Justificările rămân superficiale.

Nivelul 2. Matur. Stadiul 3. Mutual și prosocial, justificările morale sunt caracterizate de o decentrare ulterioară și se bazează pe o înțelegere prosocială a stărilor emoționale (de exemplu, empatia, grija și buna conduită).

Stadiul 4. Sistemic și standard. Maturitatea ulterioară este marcată de dezvoltarea unei înțelegeri a structurilor sociale complexe în care trăim. Justificările se bazează, de asemenea, pe constructe precum drepturile, valorile și caracterul în cadrul societății. Alte justificări se pot baza pe justiție socială și responsabilitate sau conștiință morală.

În analiza academică a moralității, se disting câteva școli majore de gândire care oferă fundamentul pentru *educația morală*: **etica virtuții** promovată de Platon și Aristotel, se concentrează pe dezvoltarea caracterului prin virtuți precum prudența, dreptatea și curajul. Pentru Aristotel, virtutea de caracter apare ca urmare a obișnuinței (habit), fiind o căutare constantă a binelui și a frumuseții culturii morale; **etica deontologică**: centrată pe conceptul de datorie, această perspectivă, reprezentată magistral de Immanuel Kant, judecă moralitatea unei acțiuni pe baza respectării unor reguli universale, indiferent de consecințe Kant a propus principiile universalității și reciprocității, sugerând că un cod etic trebuie să fie aplicabil tuturor în mod egal (regula de aur) [20]; **etica consecințialistă (utilitaristă)**: în contrast cu deontologia, utilitarismul evaluează actele în funcție de rezultatul lor, urmărind maximizarea binelui general.

Conștiința morală este definită ca nucleul personalității, o instanță internă de autoevaluare și autoreglare care judecă acțiunile proprii și pe ale altora în raport cu valorile interiorizate. Ea reprezintă capacitatea psihicului uman de a reflecta asupra moralității propriului comportament, generând sentimente de satisfacție sau de culpabilitate.

Componentele conștiinței morale - în literatura pedagogică și psihologică, conștiința morală este abordată ca un sistem format din trei componente interdependente: **componenta cognitivă** cuprinde sistemul de reprezentări noțiuni, judecăți și raționamente morale, aceasta implică nu doar cunoașterea normelor, ci și capacitatea de a le aplica în contextul unor dileme morale, dezvoltarea cognitivă permite trecerea de la o înțelegere literală a regulilor la o interpretare bazată pe principii; **componenta afectivă** include sentimentele și emoțiile morale care acompaniază procesul de evaluare, emoțiile auto-conștiente, precum rușinea, vinovăția și mândria, funcționează ca un barometru moral, oferind feedback imediat asupra acceptabilității noastre sociale, empatia joacă un rol crucial aici, fiind capacitatea de a rezona cu stările emoționale ale altora și de a motiva comportamentul prosocial [2]; **componenta volitiv-behaviorală** reprezintă trecerea de la intenție la faptă, voința este mecanismul care permite individului să urmeze judecata morală chiar și în fața unor interese contrare sau a presiunilor externe, conduita morală este exteriorizarea conștiinței, fiind unificarea proceselor interne cu manifestările vizibile.

Sorin Cristea, care a evidențiat funcția, structura și clasificarea competențelor pedagogice [11, p. 53-54], autorul menționează faptul că funcția de bază a competenței pedagogice vizează valorificarea la maximum a tuturor resurselor psihologice și sociale ale personalității educatului și ale educatorului angajate în activitatea de educație/instruire.

Cercetătorul I. Botgros concluzionează accentuând rolul competenței didactice în contextul procesului instructiv-educativ actual și din toate timpurile: „Competența didactică este o structură a personalității extrem de complexe, autoconstructive, centrate pe aptitudine pedagogică și joacă rol de instrument de unificare, codificare și de exprimare sub formă de comportamente educaționale” [3, p. 38].

În opinia cercetătorului Vl. Guțu, indispensabile profesiei de pedagog: cunoașterea unei limbi străine; *competențe interpersonale* (abilitățile individuale: capacitatea de a munci în echipă, competențe critice și autocritice etc); *competențe sistemice* (de cercetare, de învățare, de adaptare la situații noi, de creativitate, de voință, spirit de inițiativă etc) [18].

Cercetătorul N. Silistraru menționează că noțiunea de competență pedagogică „tinde să fie folosită în prezent cu înțelesul de standard profesional minim, adeseori specificat prin lege, la care trebuie să se ridice o persoană în exercitarea principalelor sarcini de lucru ale profesiei didactice” [34, p. 97]. În opinia cercetătoarelor N. Sacaliuc, V. Cojocar competența pedagogică este complexă, relativă, potențială, transferabilă, conștientă și exercitată într-o anumită situație [35, p. 18-19]. Autorii citați menționează că aceste competențe „sunt într-un proces continuu de restructurare, transformare și diversificare”. Cu referire la competența pedagogică, N. Globu menționează: competențele unui profesor eficient rezidă în a identifica obiectivele educaționale de atins; de a se adapta la diversitatea elevilor prin selecționarea unor strategii de instruire; de a încuraja interacțiunea socială a elevilor; de a le oferi acestora sarcini de lucru provocatoare, interesante etc. [17, p. 28].

În competența pedagogică a unui învățător includem următoarele componente: *competența științifică*, *competența psihosocială*, *competența managerială*, *competența psihopedagogică*.

Standardele profesionale includ acele componente ale profesiei didactice care sunt observabile și măsurabile. Comportamentele așteptate de la un învățător competent pot fi structurate într-un model taxonomic al profesiei didactice, care pune în evidență atât aspectele ce pot fi observate și măsurate, cât și acelea care, din cauza caracterului lor subiectiv, sunt mai greu de standardizat.

Analiza pedagogică a conținuturilor noi incluse în programele școlare implică competențe esențiale care permit: analiza caracteristicilor cunoștințelor ce urmează a fi predate; aprecierea și evaluarea comportamentului elevilor; proiectarea instruirii; conducerea proceselor de instruire colaborativă.

Cultura morală presupune punerea în circulație a valorilor morale preluate din tabelul de valori a societății (pe astfel de valori se întemează normele morale), iar prin asimilarea acestora – în condițiile asocierii lor cu mobiluri și trăim affective pozitive – se determină comportamentele morale.

Formarea culturii morale în învățământul primar este influențată de un sistem complex de factori, structurați pe mai multe niveluri. *Factorii educației morale* și *factorii culturii morale* care conduc la formarea *culturii morale* la elevii claselor primare sunt: *factori instituționali*: școala, familia, biserica/comunitatea religioasă, comunitatea locală; *factori personali* (ai elevului): vârsta și stadiul de dezvoltare morală, experiența de viață personală, temperamentul și caracterul în formare, motivația morală; *factori pedagogici*: competența pedagogică a învățătorului, metodele și strategiile didactice utilizate, conținuturile curriculare, climatul clasei; *factori sociali și culturali*: mass-media și internetul, grupul de prieteni (per group), valorile culturale naționale și universale.

Pe de altă parte factorii culturii morale reprezintă un nivel superior al formării culturii morale, implicând interiorizarea profundă a valorilor axată pe următorii factori: conștiința morală ce cuprinde: *cunoștințele morale*, judecata morală, convingerile morale; sentimentele și atitudinile morale ce presupune: sentimentele morale, *atitudinile morale*, *voința morală*; *conduita morală* (comportamentul) constituită din: *deprinderile morale*, *obișnuințele morale*, *trăsăturile de caracter*; *modelele și exemplele morale* integrează: personalități istorice și culturale, personajele literare, învățătorul/cadrul didactic, părinții; tradiția și valorile culturale includ în componență sa: valorile culturale naționale, valorile universale, tradițiile și obiceiurile comunității.

În cadrul modelului pedagogic propus, *factorii educației morale funcționează interdependent și devin elemente ale culturii morale*:

Tabelul 1.1. Factorii educației morale

Factor	Funcție dominantă	Rolul competenței pedagogice
școala	normativ-formativă	proiectare și mediere axiologică
familia	modelare primară	parteneriat educațional
grupul de egali	socializare morală	facilitare cooperativă
cultura	fundament simbolic	integrare curriculară
individul	interiorizare	adaptare diferențiată
societatea	context axiologic	dezvoltare critică

Sursa: elaborat de autor

Condițiile pedagogice reprezintă ansamblul factorilor, circumstanțelor și măsurilor didactice, educaționale și organizaționale care favorizează realizarea eficientă a obiectivelor educației. În cercetarea pedagogică, identificarea condițiilor pedagogice constituie un element esențial al fundamentării experimentale, deoarece acestea explică în ce context și prin ce mecanisme poate fi optimizat procesul de formare a unei anumite competențe sau valori.

Condițiile sociale joacă un rol decisiv în formarea și dezvoltarea culturii morale la elevii din clasele primare. La această vârstă, copilul își extinde semnificativ mediul de socializare — de la cercul restrâns al familiei către micro-societatea școlară și grupul de semeni.

În cazul *formării culturii morale la elevii claselor primare*, literatura de specialitate și cercetările contemporane din domeniul pedagogiei, psihologiei dezvoltării și educației morale permit identificarea următoarelor condiții pedagogice fundamentale.

Tabelul 1.2. Sinteza condițiilor pedagogice

Condiția pedagogică	Justificare științifică	Rezultat urmărit
Climat educațional bazat pe valori morale	Învățare socială și internalizarea normelor morale	Dezvoltarea comportamentului moral
Integrarea transversală a educației morale	Consolidarea valorilor în contexte variate	Formarea convingerilor morale
Metode activ-participative	Constructivism și învățare experiențială	Dezvoltarea judecății morale
Parteneriat școală-familie-comunitate	Coerența influențelor educative	Stabilitatea conduitei morale
Exemplul personal al învățătorului	Modelare socială spre formarea culturii morale	Interiorizarea valorilor
Reflecția și autoevaluarea sinelui	Dezvoltarea conștiinței și conduitei morale	Autoreglarea comportamentului
Experiințe autentice de comportament moral și a culturii morale	Învățare prin acțiune	Transformarea valorilor în conduite
Individualizarea educației morale	Respectarea particularităților a elevilor de vârstă școlară mică	Eficiență educativă asupra formării culturii morale

Sursa: elaborat de autor

Condițiile pedagogice reprezintă ansamblul factorilor, circumstanțelor și măsurilor didactice, educaționale și organizaționale care favorizează realizarea eficientă a obiectivelor educației. În cercetarea pedagogică, identificarea condițiilor pedagogice constituie un element esențial al fundamentării experimentale, deoarece acestea explică în ce context și prin ce

În tabelul ce urmează sunt prezentate perspective teoretice privind cultura morală în concepția unor autori reprezentativi, considerații privind cultura morală și contribuții principale ale acestora.

Tabelul 1.3. Concepte teoretice privind cultura morală în concepția unor autori reprezentativi

Autorul (anii)	Considerații privind cultura morală	Contribuții principale
Immanuel Kant (1724–1804)	Consideră moralitatea drept fundament al demnității și autonomiei persoanei. Cultura morală constă în capacitatea individului de a acționa conform datoriei și principiilor morale universale, independent de interese personale sau consecințe. [20].	• accent pe conștiința morală; • respectul pentru legea morală; • autonomia voinței; • responsabilitatea individuală.
William James (1842–1910)	Moralitatea rezultă din formarea obiceiurilor morale și din exercițiul voinței. Educația trebuie să creeze deprinderi stabile de comportament moral, întrucât caracterul se formează prin repetarea faptelor bune. Experiența practică este mai eficientă decât simpla transmitere a normelor. [46].	• formarea obiceiurilor morale; • dezvoltarea voinței; • consolidarea caracterului; • educația prin exercițiu practic.
Jean Piaget (1896–1980)	Explică dezvoltarea morală prin evoluția structurilor cognitive ale copilului. Cultura morală se dezvoltă progresiv prin trecerea de la moralitatea heteronomă la moralitatea autonomă, bazată pe cooperare și reciprocitate. [31].	• dezvoltarea judecății morale; • înțelegerea regulilor; • autonomia morală; • cooperarea socială.
Gordon Allport (1897–1967)	Consideră personalitatea un sistem organizat de trăsături și valori. Cultura morală este strâns legată de maturitatea personalității și de orientarea valorică a individului. [1].	• dezvoltarea sistemului valoric; • motivația morală; • maturitatea personalității; • autorealizarea.
Maxine Greene (1917–2014)	Cultura morală se dezvoltă prin educație orientată spre libertate, reflecție critică și imaginație morală. Educația trebuie să permită elevului înțelegerea experiențelor celorlalți, manifestarea empatiei și participarea responsabilă la viața democratică. Literatura, arta și dialogul contribuie la dezvoltarea sensibilității morale și a responsabilității sociale.[42]	• libertatea ca valoare educațională; • reflecția critică; • imaginația morală; • responsabilitatea democratică și socială.
Albert Bandura (1925–2021)	Explică dezvoltarea morală prin teoria învățării sociale. Cultura morală se formează prin observarea modelelor sociale, imitare, interiorizarea normelor și autoreglarea comportamentului. [41].	• învățarea prin modelare; • autoreglarea morală; • responsabilitatea personală; • influența mediului social.
Lawrence Kohlberg (1927–1987)	Elaborează teoria stadiilor dezvoltării morale și susține că maturizarea morală presupune parcurgerea succesivă a unor niveluri superioare ale raționamentului moral. [47].	• dezvoltarea gândirii morale; • judecata bazată pe principii etice; • progresul de la conformare la autonomie morală.
Martin Hoffman (1931–2018)	Empatia constituie fundamentul dezvoltării morale. Copiii învață comportamente morale atunci când înțeleg emoțiile și suferința celorlalți. Dezvoltarea empatiei favorizează altruismul, responsabilitatea și comportamentul prosocial. [45].	• dezvoltarea empatiei; • altruismul; • comportamentul prosocial; • sensibilitatea față de nevoile altora.
Nicolae Silistraru	Abordează educația morală din perspectiva formării personalității integrale și a valorificării idealului educațional, considerând cultura morală o dimensiune centrală a dezvoltării umane. [34].	• educația valorilor; • unitatea dintre conștiință și conduită; • dezvoltarea responsabilității; • cultivarea demnității umane.
Constantin Cucoș	Educația morală urmărește formarea conștiinței morale, a convingerilor, atitudinilor și comportamentelor conforme valorilor sociale. Cultura morală se realizează prin unitatea dintre cunoaștere, trăire afectivă și acțiune morală, profesorul având rol de model axiologic. [13].	• formarea conștiinței morale; • educația axiologică; • unitatea cunoaștere–trăire–acțiune; • profesorul ca model moral.
Vladimir Guțu	Examinează formarea personalității prin prisma abordării competențiale și axiologice, punând accent pe internalizarea valorilor morale și aplicarea acestora în conduita socială. [18].	• competența morală; • integrarea valorilor în comportament; • educația centrată pe formarea personalității; • dezvoltarea competențelor transversale.
Jonathan Haidt	Susține că moralitatea se bazează în mare măsură pe intuiții și emoții morale, iar raționamentul moral apare ulterior pentru justificarea deciziilor morale. [44].	• rolul emoțiilor morale; • intuiția morală; • sensibilitatea față de bine și rău; • influența contextului social și cultural.
Viorica Goraș-Postică	Formarea culturii morale este strâns legată de educația pentru valori, competențe civice și cultură democratică. Școala trebuie să creeze contexte de participare activă, cooperare, respect reciproc și asumare a responsabilității sociale.[17]	• educația pentru valori; • competențe civice; • cooperare socială; • responsabilitate democratică.
E. Iarcova (Яркова)	În lucrările dedicate educației morale, interpretează cultura morală drept componentă esențială a culturii generale a personalității, exprimată prin unitatea dintre conștiința morală, sentimentele morale și conduita morală. [52].	• integrarea dimensiunilor cognitive, afectivă și comportamentală; • educația prin valori; • dezvoltarea responsabilității morale.
Elena Macavei	Cultura morală se dezvoltă prin integrarea valorilor în personalitate și prin corelarea educației morale cu celelalte dimensiuni ale educației. Formarea morală presupune continuitate, sistematicitate și implicarea familiei, școlii și comunității. [21]	• integrarea valorilor în personalitate; • continuitatea educației morale;

		• colaborarea familie-școală-comunitate; • formarea conduitei morale stabile.
Maria Borozan	Cultura morală se formează prin educație axiologică, dezvoltarea competențelor valorice și integrarea experiențelor morale în activitatea școlară. Accentul este pus pe interiorizarea valorilor și transformarea acestora în conduite stabile. [2].	• educația axiologică; • competențe valorice; • interiorizarea valorilor; • formarea conduitei morale stabile.
Elyzabeth Wozzola	Cultura morală se construiește prin comunicare autentică, respect reciproc și responsabilitate interpersonală. Educația morală presupune cultivarea dialogului, ascultării active și asumării consecințelor propriilor acțiuni în relațiile interpersonale. [50].	• comunicare autentică; • respect reciproc; • responsabilitate interpersonală; • educația prin dialog.
Maia Șevciuc	Argumentează că eficacitatea formării culturii morale a elevilor depinde în mod direct de calitatea pregătirii pedagogice a cadrelor didactice. Un învățător cu competențe reflexive și cu o formare axiologică solidă este capabil să integreze educația morală organic în toate disciplinele școlare, nu doar în activitățile explicit dedicate. Implicarea sa în elaborarea cadrului de referință al educației extrașcolare din Republica Moldova reflectă preocuparea pentru articularea dimensiunii valorice în educația formală, nonformală și informală. [37].	• pregătirea axiologică a cadrului didactic; • integrarea educației morale în toate disciplinele; • dezvoltarea competențelor reflexive ale profesorului; • articularea dimensiunii valorice în toate formele educației.
Nina Garștea	Pledează pentru o educație morală fundamentată pe valorile identitare naționale, susținând că personalul didactic are responsabilitatea promovării valorilor de dreptate, echitate, umanism și patriotism, în concordanță cu cadrul normativ al învățământului din Republica Moldova. Prin contribuțiile sale curriculare și activitatea de formare a cadrelor didactice, argumentează că dezvoltarea culturii morale a elevilor este indisolubil legată de calitatea mediului educațional și de competențele etice ale educatorului.[16]	• promovarea valorilor identitare și naționale; • formarea competențelor etice ale cadrelor didactice; • integrarea valorilor morale în curriculum; • dezvoltarea unui mediu educațional favorabil formării morale.
Aurelia Bețivu	Examinează cultura morală prin prisma educației axiologice, considerând că dezvoltarea personalității morale depinde de interiorizarea valorilor, autorefecție, autonomie decizională și asumarea responsabilității în raport cu sine și societatea. [2].	• educația axiologică și interiorizarea valorilor; • dezvoltarea stilului existențial al personalității; • formarea autonomiei și autoreglării morale; • cultivarea responsabilității sociale și a reflecției valorice; • integrarea valorilor morale în dezvoltarea durabilă a personalității.

În capitolul 2, „**Repere conceptuale și metodologice ale formării culturii morale la elevii claselor primare**” se analizează *una dintre problemele reale ale educației morale sunt referitoare la valorile pe care școala le propune elevilor*. Nu putem concepe activitatea educativă, profundă și orientată spre un scop, decât fundamentată pe un sistem de valori autentice. Dacă avem în vedere faptul că și comportamentul moral este unul normat, atunci importanța valorilor morale este și mai mare tocmai pentru că normele se întemeiază pe astfel de valori. Sursa acestora este sistemul de valori sociale

O. Reboul clasifică valorile educației în trei categorii: a) *prima categorie include valorile-scopuri*, care diferă în funcție de tipurile de societăți și culturi. Unele sunt tradiționale și ajută individul să se integreze în mediul său, consolidând atașamentul față de trecut, fiind parte a „învățării de menținere” care standardizează comportamentele. Altele promovează autonomia, spiritul critic și responsabilitatea, fiind rezultatul „învățării inovatoare” ce permite progresul societății; b) *valori indispensabile educației* însăși (valorile-mijloace). Într-o cultură tradițională acestea sunt cele care pun accentul pe ascultare, respectul celor mai în vârstă, spiritul de disciplină. O educație de tip modern va accentua mai degrabă inițiativa, cooperarea, creativitatea; c) *valori care servesc în educație drept criterii ale judecării* (valorile criterii). De exemplu, în familie- ”copilul ascultător” la școală -”elevul bun” la biserică – ”credinciosul desăvârșit”. Desigur, într-o educație mai puțin tradițională criteriile avantajează pe individul capabil de inițiativă, de spirit de echipă, de a se descurca [48].

Sociologul american D. Riesman identifică mai multe tipuri umane bazate pe valorile care le ghidează acțiunile, printre care și „tipul tradițional”, determinat de tradiție [49].

În acest context, școala se diferențiază de familie printr-o serie de valori, care pot fi ilustrate prin „perechi” de valori distincte, prezentate în tabelul de mai jos.

Tabelul 2.1. Valori posibile prin care școala se distanțează de familie

Familia	Școala
Libertate absolute (libertate a bunului plac)	Libertate controlată
Egoism, afirmat prin „ totul mi se cuvine”	Cooperare, întrajutorare care formează convingerea că „totul se obține cu efort”

Lipsa de respect pentru muncă și efort	Respect al muncii și al efortului
Intoleranță rezultată de egoism	Toleranță, respect al alterității, flexibilitate
Dependență de familie („părinții rezolvă totul,„)	Autonomie în formare

Mai relevante pentru comportamentele morale autentice sunt tocmai relațiile informale pentru că sunt „nestandardizate” (mai puțin schematice); sunt puternic impregnate afectiv. Exercițierea rolurilor elevilor este personalizată, chiar dacă acestea sunt forme de manifestare ale aceluiași statut, cel de elev; sunt mai apropiate de relațiile cotidiene din afara școlii; sunt validate de colectiv; poartă în ele, într-o măsură destul de mare, experiența morală a elevilor [30].

Ca strategie, **educația morală activă** reprezintă nu doar o abordare a moralității, ci și un set complex de metode și proceduri destinate formării culturii morale a personalității. Eficiența acestor strategii depinde, într-o măsură semnificativă, de adaptarea lor la variabilele psihologice specifice fiecărui elev, întrucât influențele morale sunt întotdeauna filtrate prin prisma subiectivității individuale. Astfel, succesul educației morale va fi, în mare parte, probabilistic și va varia în funcție de modul în care aceste metode sunt „aliniate” la *nevoile și particularitățile psihologice ale fiecărui elev* în parte. Suntem de acord cu I. Nicola că relația ce se stabilește între metodele și procedeele concrete pe care le folosim și efectele lor pe planul moralității are un caracter neunivoc. Aceasta înseamnă că aceeași metodă sau același procedeu poate avea efecte diferite în funcție de contextul în care sunt folosite și de condițiile interne, subiective ce se intercalează între ele” [26, p. 116].

Responsabilitățile învățătorului sunt clar definite în următoarele principii: integritatea învățătorului; responsabilitatea învățătorului; obiectivitatea și corectitudinea învățătorului; respectul și toleranța învățătorului; învățătorul trebuie să demonstreze creativitate; învățătorul trebuie să manifeste diligență profesională prin altruism, pasiune și dedicare; învățătorul trebuie să demonstreze un comportament civic; învățătorul trebuie să manifeste empatie.

El analizează trei tipuri fundamentale de competențe care compun, în opinia sa, competența profesională a învățătorului: *Competența de specialitate*, care se compune din trei capacități principale: cunoașterea materiei; capacitatea de a stabili legături între teorie și practică; capacitatea de înnoire a conținuturilor în consens cu noile achiziții ale științei domeniului (dar și din domenii adiacente). *Competența psihopedagogică*, care este rezultanta următoarelor cinci capacități: de a cunoaște elevii; de a comunica ușor cu elevii; de a proiecta și a realiza optim activități instructiv-educative; de a evalua obiectiv programe și activități de instruire; de a-i pregăti pe elevi pentru autoinstruire și autoeducație. *Competența psihosocială și managerială* a celor care-și desfășoară activitatea în învățământ: capacitatea de a organiza elevii în raport cu sarcinile instruirii și de a stabili responsabilități în grup; capacitatea de a stabili relații de cooperare; capacitatea de a-și asuma răspunderea; capacitatea de a orienta, organiza și coordona, îndruma și motiva, de a lua decizii în funcție de situație.

Concordanța dintre conștiința și conduita morală: conștiința morală reprezintă instanța intelectuală, afectivă și atitudinală prin care individul se raportează la semnificația evenimentelor, faptelor și acțiunilor umane la nivelul *conștiinței morale*.

Componenta cognitivă a atitudinilor morale se referă la cunoașterea și înțelegerea valorilor și principiilor morale, dobândite prin învățare și reflecție.

Exteriorizarea prin acțiuni afective a emoțiilor și sentimentelor: sentimentul datoriei și responsabilității; respectul, dragostea și grija față de om; sentimentul mândriei naționale și dragostei față de Patrie; respectul față de muncă și oamenii muncii; sentimentul de demnitate personală și încredere în calitățile proprii; sentimentul bunătații și modestiei; sentimentul devotamentului și bucuriei; dorința de a comunica cu semenii, profesorii; dorința și confortul de a fi împreună cu alți oameni; dispoziția spre colaborare, înțelegere, al preocupării de soarta celorlalți; bucuria de perspectivă; sentimentul devotamentului; tendința de a aparține unui grup sau unei categorii sociale, de a fi acceptat de ceilalți, sentimentul neliniștii neîmpăcării cu răul social; neliniștea și insuccesul propriu și al sentimentului de nemulțumire și regretul de sine și alți oameni care manifestă indiferență, și îndeplinesc obligațiunile, nu respectă oamenii, sunt nepăsători și lacomi, (respectă normele de conviețuire socială; manifestarea tendințelor autorealizare și valorificare a propriului potențial; sentimentul toleranța respectului și conviețuirii demne, civilizate între oamenii de diferite nații, respectă reciproc cultura, limba, tradițiile ș.a.

Exteriorizarea prin acțiuni comportamentale a imaginației, capacităților mentale și deprinderilor, a intențiilor și proiectelor de activitate este esențială pentru dezvoltarea unei conduite morale și responsabile.

În capitolul 3, „Demersul experimental al validării modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii claselor primare” este dedicat descrierii experimentului pedagogic și a Modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar prin competența pedagogică a învățătorului.

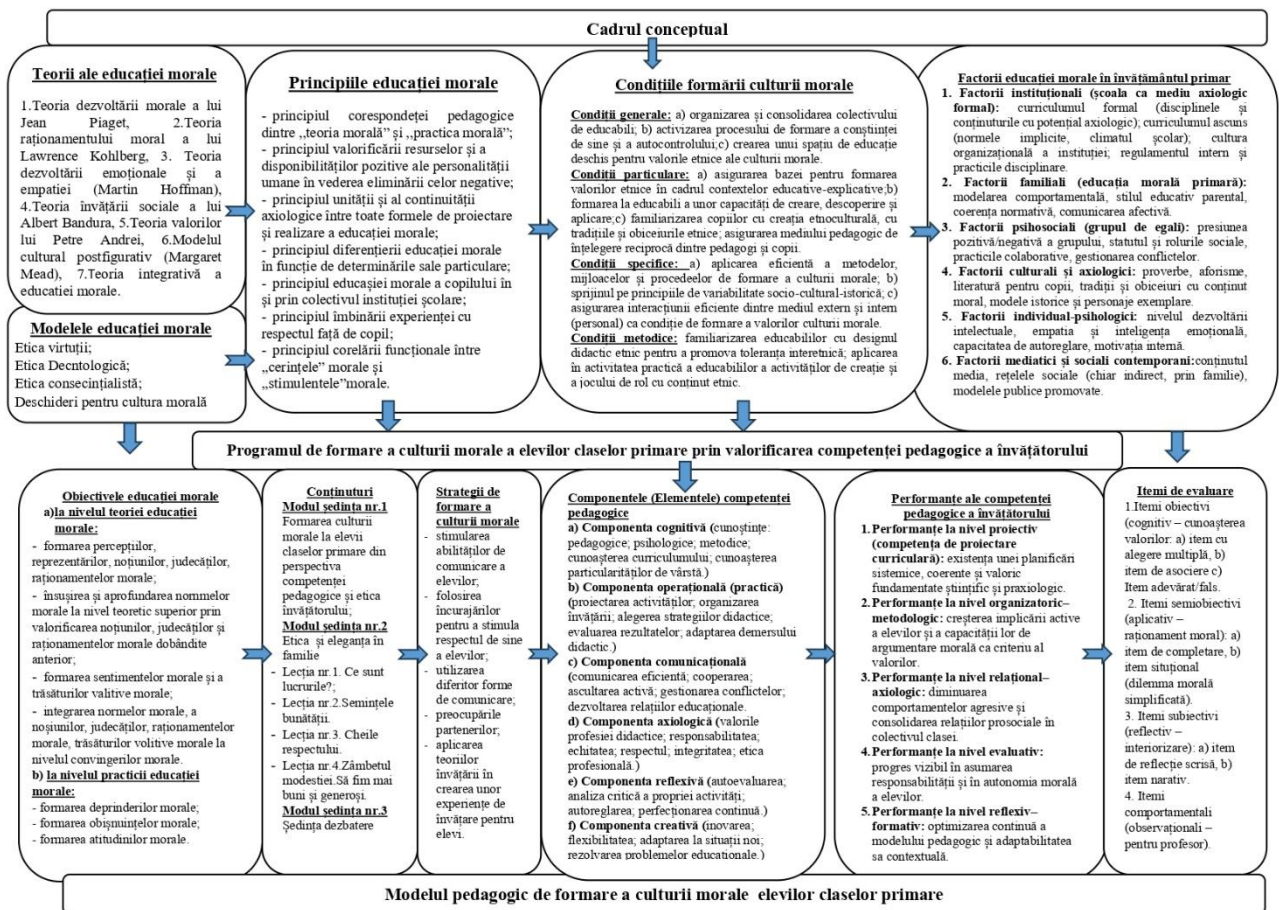

Figura 3.1. Modelul pedagogic de formare a culturii morale elevilor claselor primare

Interpretarea modelului de formare a culturii morale a elevilor claselor primare este construită pe baza literaturii de specialitate și are ca scop integrarea diferitelor abordări pedagogice pentru a sprijini dezvoltarea unui sistem de valori morale la copii. Modelul propus este un subsistem pedagogic, care include atât dimensiuni teoretice, cât și praxiologice, în cadrul comunicării didactice, aplicabil în învățământul primar. Acesta se fundamentează pe următoarele abordări principale:

a) **abordarea sistemică** vizează formarea continuă a culturii morale la elevii claselor primare, integrând învățământul formal, nonformal și informal. Se pune accent pe o abordare globală, în care educația morală este continuă și se construiește prin toate experiențele de învățare;

b) **abordarea formativă** se concentrează pe influenșele asupra personalității copilului, integrând dimensiunile cognitive (cunoșștinșele și înștelegerea valorilor), afective (sentimentele și emoșiiile asociate valorilor morale) și comportamentale (acșiunile și comportamentele morale). Aceasta presupune o corelare adecvată a acestor domenii pentru o dezvoltare completă a copilului;

c) **abordarea axiologică și epistemologică** se referă la procesul de asimilare de către elevi a unui set de valori morale universale, care sunt fundamentale și perene. Se pune accent pe învășarea și interiorizarea unor principii și norme morale care vor ghida comportamentele elevilor pe termen lung;

d) **abordarea curriculară** se definește structura educașională necesară formării culturii morale, incluzând obiectivele educașionale, conșinșutul curricular, strategiile educașionale utilizate și metodele de evaluare. Această abordare asigură o planificare coerentă și funcșională a activitășilor didactice în scopul formării culturii morale;

e) **abordarea psiho-pedagogică** se centrează pe particularitășile dezvoltării psihologice ale elevilor claselor primare în raport cu valorile culturii morale. Se ține cont de etapele cognitive și emoșionale specifice vârștei, pentru a adapta procesul educașional la nevoile și caracteristicile de vârstă ale copiilor.

În acest model pedagogic integrator pentru formarea culturii morale a elevilor claselor primare prin competenșe pedagogică a învășătorului se explică atât fundamentele teoretice ale procesului, cât și mecanismele practice prin care cultura morală poate fi dezvoltată și evaluată.

Esenșta modelului constă în ideea că formarea culturii morale a elevului nu se produce spontan și nici exclusiv prin transmiterea unor norme morale, ci printr-un proces educașional proiectat, organizat, implementat și evaluat sistematic de către un învășător competent.

Modelul demonștrează că dezvoltarea culturii morale este rezultatul interacșiunii dintre: fundamentele teoretice ale educașiei morale; competenșele pedagogice ale învășătorului; conșinșuturile educașiei morale; strategiile și metodele de formare; condișiiile pedagogice create; influenșele mediului educașional; evaluarea continuă a rezultatelor.

Modelul funcșionează după următorul algoritm pedagogic: *fundamente teoretice* → *condișii pedagogice* → *program de formare* → *acșțiuni educative* → *dezvoltarea competenșelor morale* → *evaluarea rezultatelor* → *perfecșionarea procesului*, care conduce la o succesiune se asigură caracterul sistemic al formării culturii morale.

Modelul pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar reprezintă un sistem integrat de fundamente teoretice, condiții pedagogice, conținuturi, strategii și mecanisme evaluative, orientat spre dezvoltarea conștiinței, atitudinilor și comportamentelor morale ale elevilor, prin valorificarea competenței pedagogice a învățătorului. Funcționalitatea modelului este asigurată prin relația dintre componentele sale conceptuale, proiective, operaționale, formative și evaluative, care acționează unitar pentru formarea și dezvoltarea culturii morale a personalității elevului.

Modelul propus urmărește integrarea acestor abordări pentru a asigura o dezvoltare armonioasă a culturii morale la elevi, sprijinind atât învățarea teoretică, cât și aplicarea practică a valorilor morale în viața de zi cu zi.

Aceste abordări determină și *un sistem de principii ca fundament al elaborării* modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor claselor primare din perspectiva comunicării didactice.

Obiectivele formării culturii morale a elevilor claselor primare prin competența pedagogică sunt expresii ale unor determinări ale sistemului educațional antrenat în formarea culturii morale a elevilor claselor primare.

Tabelul 3.1. Componentele culturii morale

Componente biologice	Componente intelectuale	Componente reglatorii	Componente psihosociale și relaționale
- ritm de activitate; - echilibru moral; - rezistență la oboseală; - coordonare psihomotrică, etc.	- inteligență generală; - capacitate de învățare; - spirit creativ și critic; - capacitate de comparare și de clasificare metodică; - capacitate de sinteză; - raționament inductiv; - abstractizare.	- capacitate de adaptare; - capacitate de atenție și concentrare; - interes pentru activitatea sa; - capacitate de voință; - emotivitate în studiul operelor literare; - sensibilitate; - stăpânire de sine; - obiectivitate.	- tendință de dependență; - aptitudini de comunicare; - comportament de lider; - spirit de echipă; - interes pentru cercetarea grupului; - eficiență socială; - aptitudini de cooperare eficientă.

Experimentul de constatare

Eșantionul experimentului l-au constituit 102 elevi, din clasa a 3-a „A”-26 de elevi, din clasa a 3-a „B”-25 de elevi, din clasa a 3-a „C” - 25 de elevi și clasa a 3-a „D”- 26 de elevi din Județul Ilfov Școala Gimnazială Nr1 Ciorogârla, România.

Experimentul de constatare a fost realizat în perioada octombrie-noiembrie 2023.

Obiectivele experimentului de constatare:

1. identificarea nivelului de înțelegere a culturii morale și a moralității în relațiile cu ceilalți de către elevii din clasa a treia;
2. determinarea deținerii nivelului de cultură morală a învățătorilor claselor primare;
3. analiza rezultatelor obținute în experimentul de constatare prin test;
4. care este nivelul formării învățătorului claselor primare ca factor prioritar de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar.

Prezentăm sintetic principalele rezultate obținute în urma aplicării chestionarului și a testului pe eșantionul de 102 elevi, 51 de elevi grupul experimental și 51 de elevi grupul de control în tabelul ce urmează.

În acest context au fost propuse câte un chestionar și un test de evaluare elevilor și învățătorilor, pentru identificarea nivelului atitudinal al elevilor din clasa a treia față de valorile morale.

În perioada 2023-2024 s-au desfășurat activități de cercetare experimentală în următoarele unități școlare: Județul Ilfov Școala Gimnazială Nr1 Ciorogârla din România:

Tabelul 3.2. Chestionar de evaluare a elevilor în deținerea comportamentului culturii morale

Itemii	Răspuns	Grup experimental 51		Grup de control 51	
		Nr.	%	Nr.	%
Ajuți un prieten care are nevoie de ajutorul tău? Ai minți ca să îți aperi un prieten?	Da, deoarece are nevoie de ajutor	9	17,6	7	13,7
	Da, pentru că el la rândul lui mă va ajuta.	7	13,7	6	11,8
	Da, pentru că vreau să fie bine	5	9,8	6	11,8
	Da, pentru că nimeni nu poate să se descurce de unul singur	2	3,9	3	5,9
	Da, pentru că și el mă ajută	6	11,8	7	13,7
	Da, pentru că e prieten	5	9,8	5	9,8
	Nu, pentru că fapta necunoscută este pe jumătate iertată	6	11,8	7	13,7
	Nu, deoarece nu-mi place să mint	7	13,7	6	11,8
	Da, pentru că mi-e prieten	3	5,9	2	3,9
	Da, deoarece este în pericol	1	2,0	2	3,9
Acorzi ajutor persoanelor bolnave sau vârstnice? Dacă un coleg este bolnav, îl vizitezi, îl ajuți să recupereze lecțiile?	Nu, pentru că nu am avut ocazia	11	21,6	10	19,6
	Da, deoarece le este greu	6	11,8	7	13,7
	Da, deoarece și eu pot fi ca ei	2	3,9	4	7,8
	Mereu o ajut pe bunica	4	7,8	6	11,8
	Nu am asemenea cunoscuți	9	17,6	4	7,8
	Nu, pentru că nu am pe cine	5	9,8	3	5,9
	Nu, pentru că mă pot îmbolnăvi și eu	3	5,9	2	3,9

	Nu, pentru că este departe de mine	7	13,7	6	11,8
	Da, pentru că și el a venit la mine când am fost în asemenea situație	2	3,9	3	5,9
	Da, deoarece trebuie să fac bine	2	3,9	4	7,8
	Da, că trebuie să învețe și el	1	2,0	2	3,9
Îți ascuți părinții? Ai grijă de frații mai mici? Dacă părinții nu îți pot cumpăra ceva, te superi pe ei și nu le mai vorbești?	Da, pentru că mi-au dat viață	6	11,8	8	15,7
	Da, pentru că au grijă de mine	5	9,8	7	13,7
	Da, deoarece sunt cuminte	5	9,8	8	15,7
	Da, deoarece m-au crescut	4	7,8	5	9,8
	Da, pentru că sunt și ei înțeleghători	5	9,8	5	9,8
	Da, pentru că este și el elev	1	2,0	1	2,0
	Da, pentru că sunt exemplu pentru dâșii	9	17,6	8	15,7
	Pe părinți nu ar trebui să-i superi	5	9,8	3	5,9
	Nu, pentru că ei nu ne pot satisface toate cerințele	3	5,9	1	2,0
	Nu mă supăr cu speranța pentru alte ocazii	8	15,7	5	9,8
Dacă cineva te agresează/te supără cu ceva, îi ceri iertare? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit? Dacă vezi că cineva greșește/face rău cuiva, îi atragi atenția cu delicatețe, spunându-i că nu este bine ceea ce face?	El trebuie să-și ceară iertare	4	7,8	4	7,8
	Trebuie să-i ascult	3	5,9	4	7,8
	Nu, pentru că îmi face rău	7	13,7	8	15,7
	Îl preîntâmpin să nu mai facă rău	8	15,7	10	19,6
	Nu trebuie să fug	3	5,9	2	3,9
	Da, pentru că a greșit	-	-	-	-
	Nu am treabă cu vârstnicii	2	3,9	1	2,0
	Nu, deoarece acesta mereu va profita de tine	3	5,9	3	5,9
	Nu, că va veni rândul	2	3,9	1	2,0
	Trebuie pedepsit pe măsură	5	9,8	4	7,8
	Da, deoarece așa este corect	2	3,9	3	5,9
	Trebuie să dai o mână de ajutor	5	9,8	6	11,8
	Da, deoarece trebuie să fie atent să nu se întâmple	3	5,9	2	3,9
	Cât mai aspru	1	2,0	-	-
	Pedeapsa nu totdeauna ajută	3	5,9	3	5,9
Când ești în dificultate, ceri sfatul cuiva mai mare/unei persoane cu experiență? Recunoști că ai greșit atunci când ți se aduc dovezi?	Da, că el are mai multă experiență și mă poate ajuta	7	13,7	9	17,6
	Da, pentru că ei știu mai bine	6	11,8	6	11,8
	Da, deoarece sunt mult mai informați	5	9,8	8	15,7
	Cu siguranță că cineva știe mai bine decât mine	2	3,9	1	2,0
	Recunosc, deoarece toți fac greșeli	7	13,7	6	11,8
	Da, că nu este bine să minți	6	11,8	5	9,8
	Întotdeauna recunosc greșeala	5	9,8	7	13,7
	Nu este bine să minți	7	13,7	7	13,7
	Minciuna nu are picioare lungi	6	11,8	2	3,9
Ți-ar plăcea să lucrezi voluntar într-o instituție/ organizație care ajută copiii cu deficiențe? Îți place să faci binele?	Da, deoarece este o faptă bună	5	9,8	6	
	Da, deoarece acei copii au nevoie de ajutorul nostru	5	9,8	4	7,8
	Da, deoarece îmi fac prieteni noi	6	11,8	7	13,7
	Cu plăcere, deoarece trebuie integrați	5	9,8	4	7,8
	Trebuie pentru fericirea acestor copii	7	13,7	6	11,8
	Da, deoarece nu-mi place să fac rău	7	13,7	8	15,7
	Da, binele conduce la bine	8	15,7	7	13,7
	Îmi place să fac la toți bine	8	15,7	9	17,6
Ierți cu ușurință pe cineva care îți face rău/greșește față de tine? Când cineva îți face rău, dorești să fie aspru pedepsit?	Trebuie să ne iertăm unii pe alții	7	13,7	9	17,6
	Nu numaidecât	5	9,8	8	15,7
	Toată lumea trebuie iertată	6	11,8	6	11,8
	Toți greșesc și trebuie să ne iertăm	2	3,9	1	2,0
	Da, dacă își cere scuze	7	13,7	6	11,8
	Da, deoarece om cu om se iartă	6	11,8	5	9,8
	Uneori da, uneori nu, depinde	6	11,8	2	3,9
	Trebuie să ne păzim de prieteni	7	13,7	7	13,7
	Da, deoarece îmi place și mie să fiu iertată	5	9,8	7	13,7
Ai renunța la ceva care îți place foarte mult, dacă ai ști că altcineva are nevoie	Da! Ca să le fie bine și lor	9	17,6	7	13,7
	Da! Deoarece eu am tot ce-mi trebuie	7	13,7	6	11,8
	Fac bine din diferite motive	5	9,8	6	11,8
	Depinde ce lucru. Dacă am și eu nevoie de el?	2	3,9	3	5,9

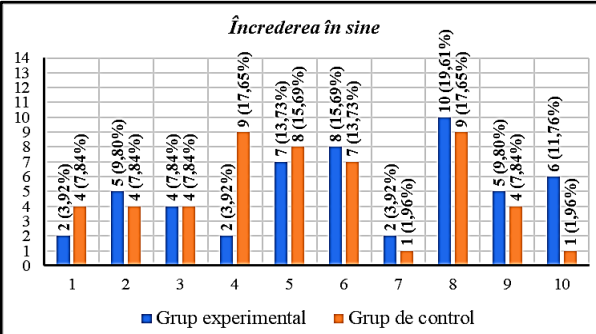
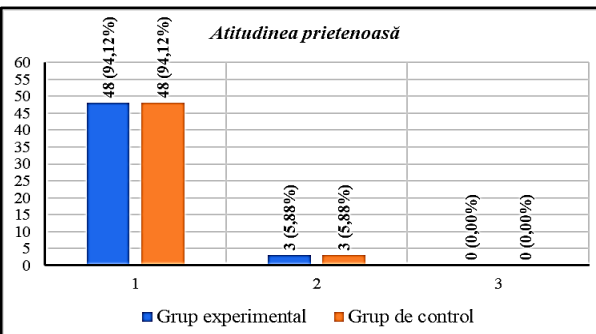
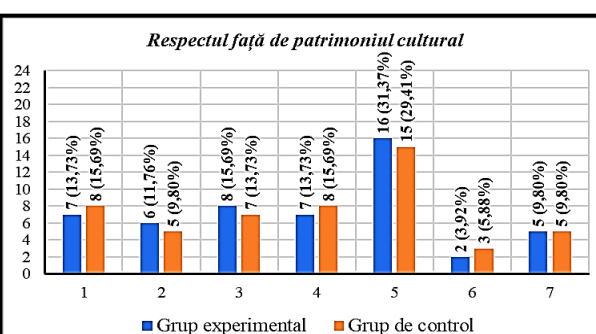
de acel lucru? Din ce motiv faci binele?	Nu! Deoarece îmi place acest lucru	6	11,8	7	13,7
	Acel lucru e bun pentru mine	5	9,8	5	9,8
	Îl fac pentru mine	6	11,8	7	13,7
	Fac bine deoarece trebuie să-i ajut pe cei din jurul meu	7	13,7	6	11,8
	Binele conduce la bine	3	5,9	2	3,9
	Fac bine pentru că mă simt în locul lor	1	2,0	2	3,9
Când cineva este pedepsit pe nedrept (frate/coleg) îi iei apărarea? Ai minți ca să îți aperi un prieten?	Da, pentru că aş vrea să nu fie pedepsit	6	11,8	8	15,7
	Nu vreau să intervin	5	9,8	7	13,7
	Da, deoarece nu vreau să fie pedepsit	5	9,8	8	15,7
	E riscant, dar trebuie	4	7,8	5	9,8
	Da! Dacă este un prieten adevărat	5	9,8	5	9,8
	Mai bine l-aş convinge	1	2,0	1	2,0
	E problematic	9	17,6	8	15,7
	Da, deoarece n-a greşit	5	9,8	3	5,9
	Da, deoarece țin la el	3	5,9	1	2,0
	E bine să deprindem adevărul	8	15,7	5	9,8
Cum înțelegi cultura morală a elevului? Dă exemple de cultură morală în activitatea școlară.	Atitudini față de ce fac eu	7	13,7	9	17,6
	Cultura morală ține de cultura religioasă	6	11,8	6	11,8
	Trebuie totdeauna să faci bine	5	9,8	4	7,8
	Este când ai răbdare	2	3,9	1	2,0
	Elevul este în procesul culturii morale	5	9,8	6	11,8
	A respecta regimul zilei	6	11,8	5	9,8
	Relațiile dintre elevi să fie umane	5	9,8	7	13,7
	Respectarea normelor de conduită	5	9,8	7	13,7
	Fă bine și vei fi bun	6	11,8	2	3,9
	Pregătirea de lecții zi de zi	4	7,8	4	7,8

Analiza rezultatelor din *Tabelul 3.2.* evidențiază că elevii din grupul experimental și din grupul de control manifestă un nivel relativ apropiat al comportamentelor specifice culturii morale. Predomină răspunsurile orientate spre ajutorarea semenilor, respect, sinceritate, responsabilitate și cooperare, însă se regăsesc și opțiuni motivate de interese personale sau de reciprocitate. Diferențele reduse dintre cele două grupuri confirmă comparabilitatea acestora la etapa inițială a cercetării și justifică implementarea Programului pedagogic în vederea dezvoltării culturii morale a elevilor.

În vederea evaluării nivelului de formare și manifestare a culturii morale la elevii claselor primare, precum și a identificării modului în care aceștia conștientizează, interiorizează și aplică valorile morale în comportamentul cotidian, a fost elaborată următoarea anchetă de evaluare, orientată spre explorarea reprezentărilor elevilor asupra unor caracteristici fundamentale ale personalității, relevante pentru dezvoltarea conștiinței și conduitei morale.

Tabelul 3.3. Ancheta cu privire la identificarea nivelului de manifestare al elevilor prin comportamentul moral

Comentați cum înțelegeți următoarele caracteristici ale personalității (constatare)

Itemi	Ancheta cu privire la identificarea nivelului de manifestare al elevilor prin comportamentul moral (constatare)	GE		GC		Interpretarea rezultatelor
		Elevi	%	Elevi	%	
Item 1: <i>Încrederea în sine</i>	1. Dăruirea de sine	2	3,92	4	7,84	 <i>Încrederea în sine</i>
	2. Binele duce la bine	5	9,80	4	7,84	
	3. Ajutorul unui prieten la nevoie	4	7,84	4	7,84	
	4. Respect față de om și față de muncă (învățătură)	2	3,92	9	17,65	
	5. Încurajarea și sprijinul pentru cei mai necăjiți	7	13,73	8	15,69	
	6. Conștiința și conduita morală	8	15,69	7	13,73	
	7. Înțelepciunea morală	2	3,92	1	1,96	
	8. Dreptatea morală	10	19,61	9	17,65	
	9. Cumpătarea morală	5	9,80	4	7,84	
	10. Curajul moral	6	11,76	1	1,96	
Item 2: <i>Atitudinea prietenoasă</i>	1. Adevăr, responsabilitate, bunătate, respect, prietenie, ajutor reciproc, disciplină	48	94,12	48	94,12	 <i>Atitudinea prietenoasă</i>
	2. Răspuns evaziv	3	5,88	3	5,88	
	3. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00	
Item 3: <i>Respectul față de patrimoniul cultural</i>	1. Copilul se educă prin poveste	7	13,73	8	15,69	 <i>Respectul față de patrimoniul cultural</i>
	2. Folclorul românesc este model de educație	6	11,76	5	9,80	
	3. Cultura transmite valori morale	8	15,69	7	13,73	
	4. Patrimoniul cultural este creat de om pentru om	7	13,73	8	15,69	
	5. Dreptatea culturii morale	16	31,37	15	29,41	
	6. Răspuns evaziv	2	3,92	3	5,88	
	7. N-au dat nici un răspuns	5	9,80	5	9,80	
Item 4:	1. Relaționarea optimă cu cei din jur	9	17,65	9	17,65	
	2. Capacitatea de a se afirma în diverse situații	14	27,45	15	29,41	

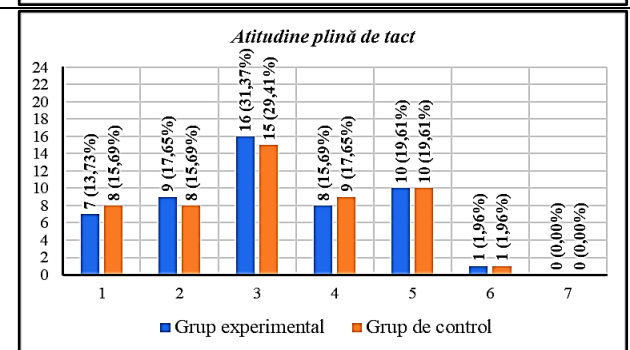
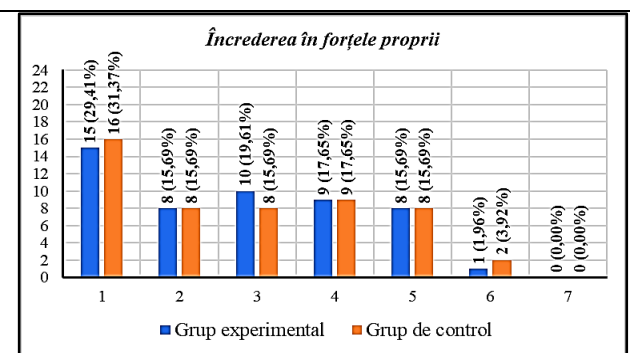
Aprecierea performanțelor celorlalți	3. Încurajarea și sprijinul pentru cei mai necăjiți	8	15,69	4	7,84	<table><caption>Aprecierea performanțelor celorlalți</caption><thead><tr><th>Item</th><th>Grup experimental</th><th>Grup de control</th></tr></thead><tbody><tr><td>1</td><td>9 (17,65%)</td><td>9 (17,65%)</td></tr><tr><td>2</td><td>14 (27,45%)</td><td>15 (29,41%)</td></tr><tr><td>3</td><td>8 (15,69%)</td><td>4 (7,84%)</td></tr><tr><td>4</td><td>14 (27,45%)</td><td>15 (29,41%)</td></tr><tr><td>5</td><td>6 (11,76%)</td><td>7 (13,73%)</td></tr><tr><td>6</td><td>0 (0,00%)</td><td>1 (1,96%)</td></tr><tr><td>7</td><td>0 (0,00%)</td><td>0 (0,00%)</td></tr></tbody></table>	Item	Grup experimental	Grup de control	1	9 (17,65%)	9 (17,65%)	2	14 (27,45%)	15 (29,41%)	3	8 (15,69%)	4 (7,84%)	4	14 (27,45%)	15 (29,41%)	5	6 (11,76%)	7 (13,73%)	6	0 (0,00%)	1 (1,96%)	7	0 (0,00%)	0 (0,00%)
	Item	Grup experimental	Grup de control																											
	1	9 (17,65%)	9 (17,65%)																											
	2	14 (27,45%)	15 (29,41%)																											
	3	8 (15,69%)	4 (7,84%)																											
4	14 (27,45%)	15 (29,41%)																												
5	6 (11,76%)	7 (13,73%)																												
6	0 (0,00%)	1 (1,96%)																												
7	0 (0,00%)	0 (0,00%)																												
4. Respectul și binefacerea ca elemente ale culturii morale	14	27,45	15	29,41																										
5. Ajutorul unui prieten la nevoie	6	11,76	7	13,73																										
6. Răspuns evaziv	0	0,00	1	1,96																										
7. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00																										

Item 5: Dorința de a oferi ajutor colegilor	1. Comunicarea interpersonală, abilități interpersonale	14	27,45	10	19,61	<table><caption>Dorința de a oferi ajutor colegilor</caption><thead><tr><th>Item</th><th>Grup experimental</th><th>Grup de control</th></tr></thead><tbody><tr><td>1</td><td>14 (27,45%)</td><td>10 (19,61%)</td></tr><tr><td>2</td><td>10 (19,61%)</td><td>10 (19,61%)</td></tr><tr><td>3</td><td>11 (21,57%)</td><td>14 (27,45%)</td></tr><tr><td>4</td><td>13 (25,49%)</td><td>14 (27,45%)</td></tr><tr><td>5</td><td>3 (5,88%)</td><td>3 (5,88%)</td></tr><tr><td>6</td><td>0 (0,00%)</td><td>0 (0,00%)</td></tr></tbody></table>	Item	Grup experimental	Grup de control	1	14 (27,45%)	10 (19,61%)	2	10 (19,61%)	10 (19,61%)	3	11 (21,57%)	14 (27,45%)	4	13 (25,49%)	14 (27,45%)	5	3 (5,88%)	3 (5,88%)	6	0 (0,00%)	0 (0,00%)
	Item	Grup experimental	Grup de control																								
	1	14 (27,45%)	10 (19,61%)																								
	2	10 (19,61%)	10 (19,61%)																								
	3	11 (21,57%)	14 (27,45%)																								
	4	13 (25,49%)	14 (27,45%)																								
5	3 (5,88%)	3 (5,88%)																									
6	0 (0,00%)	0 (0,00%)																									
2. Adaptarea emoțională, decizia de a se implica în diferite activități școlare și extrașcolare	10	19,61	10	19,61																							
3. Înțelepciunea participativă și colaborativă în diverse situații prin calitatea lucrurilor ce le fac	11	21,57	14	27,45																							
4. Frumosul creativității relațiilor interpersonale prin calitatea lucrurilor ce le fac	13	25,49	14	27,45																							
5. Răspuns evaziv	3	5,88	3	5,88																							
6. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00																							

Item 6: Dorința de a lucra în grup	1. Atitudine pozitivă față de ceilalți	11	21,57	10	19,61	<table><caption>Dorința de a lucra în grup</caption><thead><tr><th>Item</th><th>Grup experimental</th><th>Grup de control</th></tr></thead><tbody><tr><td>1</td><td>11 (21,57%)</td><td>10 (19,61%)</td></tr><tr><td>2</td><td>8 (15,69%)</td><td>8 (15,69%)</td></tr><tr><td>3</td><td>9 (17,65%)</td><td>10 (19,61%)</td></tr><tr><td>4</td><td>16 (31,37%)</td><td>14 (27,45%)</td></tr><tr><td>5</td><td>6 (11,76%)</td><td>7 (13,73%)</td></tr><tr><td>6</td><td>1 (1,96%)</td><td>1 (1,96%)</td></tr><tr><td>7</td><td>0 (0,00%)</td><td>1 (1,96%)</td></tr></tbody></table>	Item	Grup experimental	Grup de control	1	11 (21,57%)	10 (19,61%)	2	8 (15,69%)	8 (15,69%)	3	9 (17,65%)	10 (19,61%)	4	16 (31,37%)	14 (27,45%)	5	6 (11,76%)	7 (13,73%)	6	1 (1,96%)	1 (1,96%)	7	0 (0,00%)	1 (1,96%)
	Item	Grup experimental	Grup de control																											
	1	11 (21,57%)	10 (19,61%)																											
	2	8 (15,69%)	8 (15,69%)																											
	3	9 (17,65%)	10 (19,61%)																											
	4	16 (31,37%)	14 (27,45%)																											
	5	6 (11,76%)	7 (13,73%)																											
6	1 (1,96%)	1 (1,96%)																												
7	0 (0,00%)	1 (1,96%)																												
2. Argumentarea punctelor de vedere și a deciziilor personale	8	15,69	8	15,69																										
3. Autoreglarea comportamentului în relație cu ceilalți	9	17,65	10	19,61																										
4. Asumarea responsabilității pentru greșeli	16	31,37	14	27,45																										
5. Tendința de a participa în grup prin capacitatea de autocontrol în comunicare	6	11,76	7	13,73																										
6. Răspuns evaziv	1	1,96	1	1,96																										
7. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	1	1,96																										

Item 7: Încrederea în forțele proprii	1. Încrederea în sine	15	29,41	16	31,37	
	2. Disponibilitatea de a ajuta	8	15,69	8	15,69	
	3. Colaborarea prin diversitatea intereselor	10	19,61	8	15,69	
	4. Nevoia de confirmare a gândurilor	9	17,65	9	17,65	

	5. Voința puternică de a ajuta și a învăța de la ceilalți	8	15,69	8	15,69
	6. Răspuns evaziv	1	1,96	2	3,92
	7. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00
Item 8: <i>Atitudine plină de tact</i>	1. Dorința de a deveni un model pentru ceilalți	7	13,73	8	15,69
	2. Dorința de competitivitate	9	17,65	8	15,69
	3. Exersare a activităților practice	16	31,37	15	29,41
	4. Valorificarea diversității și a respectului pentru alții	8	15,69	9	17,65
	5. Amplificarea continuă a stării de bine	10	19,61	10	19,61
	6. Răspuns evaziv	1	1,96	1	1,96
	7. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00

Totodată, prezența unor răspunsuri evazive și distribuția neuniformă a opțiunilor pentru anumite caracteristici morale indică necesitatea consolidării acestor valori prin intervenții educaționale sistematice. Astfel, rezultatele obținute în etapa de constatare confirmă comparabilitatea grupurilor investigate și constituie punctul de referință pentru evaluarea eficienței programului experimental de formare a culturii morale prin valorificarea competenței pedagogice a învățătorului. Pentru identificarea percepțiilor părinților asupra caracteristicilor personalității elevului, a fost aplicat un chestionar, care a solicitat respondenților să comenteze modul în care înțeleg aceste caracteristici.

Rezultatele chestionarului aplicat părinților a evidențiat un nivel apropiat al reprezentărilor privind rolul familiei în formarea culturii morale a copilului, atât în grupul experimental, cât și în grupul de control. Majoritatea respondenților apreciază că valorile morale se formează prin exemplul personal al părinților, comunicarea deschisă, respectarea regulilor familiale, promovarea respectului reciproc și cultivarea responsabilității, bunătații, toleranței și hărniciei în viața de zi cu zi.

În același timp, părinții identifică drept principale dificultăți influența mediului digital și a rețelelor sociale, precum și insuficienta colaborare dintre familie, școală și comunitate în procesul educației morale. Comparabilitatea rezultatelor dintre cele două grupuri confirmă existența unor premise inițiale similare, oferind un cadru obiectiv pentru evaluarea eficienței intervenției experimentale și pentru aprecierea impactului programului de formare a culturii morale la elevii claselor primare prin valorificarea competenței pedagogice a învățătorului.

În vederea evaluării nivelului de formare și manifestare a culturii morale a învățătorului, precum și a identificării modului în care valorile, principiile și normele morale sunt conștientizate, interiorizate și reflectate în atitudinile, relațiile pedagogice și practicile educaționale ale cadrului didactic, a fost elaborat următorul chestionar, orientat spre evidențierea dimensiunilor axiologică, cognitivă, afectivă, atitudinală și comportamentală ale culturii morale a învățătorului, „*Chestionar de evaluare a culturii morale a învățătorului*”. Chestionarul se adresează învățătorilor din învățământul primar propunându-și să investigheze modul în care relațiile care se creează între învățător și elev influențează rezultatele școlare, formarea *culturii morale* și a personalității elevului. Confidențialitatea răspunsurilor și a identității dvs. sunt asigurate, informațiile fiind utilizate doar în scopul realizării cercetării. Prezentul chestionar conține un număr de 12 întrebări, iar durata de completare este de aproximativ 10 minute.

Programa școlară școlară a disciplinei *Educație civică* are ca finalitate integrarea elevilor în comunitate și dezvoltarea acestora ca cetățeni activi și responsabili. Aceasta se realizează prin următoarele obiective: *alfabetizarea moral-civică a copiilor, dezvoltarea unor atitudini pozitive, valorificarea experienței specifice vârstei, inițierea elevilor în practicarea unui comportament moral-civic.*

Programul formativ a inclus activități orientate spre identificarea unor trăsături definitorii ale personalității elevului în contextul culturii morale:

- recunoașterea în situații diferite a trăsăturilor unor persoane (de exemplu prezentate în povești, basme, fabule, desene animate familiare elevilor);
- exerciții de identificare a trăsăturilor persoanei manifestate în contexte familiare elevilor (la școală, în familie, în grupuri de prieteni, în locuri publice);
- exerciții de apreciere a propriilor trăsături manifestate în contexte familiare și din mediul școlar;
- automotivație pentru cultivarea culturii morale.

Scopul experimentului formativ constă în: valorificarea programului de formare a culturii morale la elevii claselor a treia-a; determinarea funcționalității demersului didactic elaborat în baza modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar din perspectiva comunicării didactice; alegerea adecvată a activităților organizate și desfășurate cu elevii, învățătorii și părinții din, din Județul Ilfov Școala Gimnazială Nr.1 Ciorogârla, România; identificarea unor trăsături morale definitorii ale elevului de 8-9 ani.

Activitățile pentru explorarea normelor morale care reglementează relațiile cu ceilalți includ: *exemple ilustrative, recunoașterea respectării sau încălcării normelor, identificarea rolului normei morale.*

Tabelul 3.4. Tabelul sintetic al activităților experimentale privind formarea culturii morale la elevii claselor primare

Activitatea didactică / intervenția experimentală	Unități de competențe vizate	Unități de conținut	Activități de învățare / Strategii didactice
1. Modul-ședință Nr. 1 – Dezbateri „Competența de comunicare etică a învățătorului” (Anexa)	Dezvoltarea competențelor de comunicare etică, autoreglare emoțională și interacțiune pedagogică eficientă	Comunicarea nonviolentă, cultura vorbirii, empatia pedagogică, feedback constructiv, exprimarea emoțiilor și a nevoilor	Exerciții de comunicare nonviolentă, analiză de situații pedagogice, brainstorming, formularea cerințelor asertive, studii de caz
2. Modul-ședință Nr. 2 – Dezbateri „Etica și eleganța în familie” (Anexa)	Formarea conduitei morale și a competențelor relaționale în mediul familial	Familia ca mediu de socializare morală, altruism, compasiune, toleranță, cultura interioară și exterioară, relații familiale armonioase	Training comportamental, reflecții asupra valorilor familiale, analiza comportamentelor egocentrice și altruiste, conversație euristică
3. Lecția Nr. 1 „Ce sunt lucrurile?” (Anexa)	Dezvoltarea responsabilității individuale și sociale, valorizarea raportului dintre obiecte și comportamentul moral	Bunuri personale și comune, responsabilitate socială, respect față de muncă, conceptul de „acasă”, relația dintre obiecte și identitate morală	Dezbateri tematică, analiza experiențelor cotidiene, clasificarea obiectelor personale și comune, reflecție asupra responsabilității personale
4. Lecția Nr. 2 „Semințele bunătății” (Anexa)	Cultivarea comportamentelor prosociale și dezvoltarea motivației morale intrinseci	Bunătatea, altruismul, solidaritatea, reciprocitatea morală, fapta bună, generozitatea	Interpretarea textelor moralizatoare, analiza proverbelor, identificarea faptelor bune, rezolvarea situațiilor morale, reflecție asupra recompensei morale
5. Lecția Nr. 3 „Cheile respectului” (Anexa)	Formarea respectului ca valoare fundamentală și dezvoltarea competențelor de conviețuire socială	Respectul față de sine și ceilalți, politețea, empatia, respectarea regulilor sociale, responsabilitatea interpersonală	Analiza situațiilor-problemă, exerciții aplicative privind comportamentul respectuos, jocuri de rol, formularea recomandărilor morale
6. Lecția Nr. 4 „Zâmbetul modestiei. Să fim buni și generoși!” (Anexa)	Dezvoltarea autorefecției morale și a responsabilității sociale prin comportamente prosociale	Modestia, bunătatea, generozitatea, voluntariatul, solidaritatea, combaterea comportamentelor egocentrice	Analiza textelor literare, autoevaluarea comportamentelor, activități de voluntariat, interpretarea proverbelor morale, exerciții de reflecție axiologică
7. Modul-ședință Nr. 3 – Dezbateri „Formarea conștiinței și conduitei morale prin valorificarea competenței pedagogice la elevii de vârstă școlară mică în procesul de predare-învățare-evaluare” (Anexa)	Dezvoltarea competențelor pedagogice, comunicative și morale în procesul instructiv-educativ	Competența pedagogică, conversația didactică, comunicarea etică, critica constructivă, blocaje comunicaționale, relația profesor-elev	Analiza conceptelor teoretice, conversație euristică, elaborarea eseurilor argumentative, identificarea situațiilor de comunicare eficientă, reflecție pedagogică
8. Modul-ședință Nr. 4 – Dezbateri „Formarea culturii morale la elevii claselor primare”	Dezvoltarea gândirii critice, argumentării morale și participării democratice	Dezbateri academice, argumentare și contraargumentare, etica dialogului, toleranța cognitivă, valori democratice, responsabilitate morală	Organizarea dezbaterilor academice, lucru colaborativ în echipe, formularea argumentelor, analiza critică a opiniilor, evaluarea comportamentelor morale

Evidențiem faptul că procesul formării *culturii morale* trebuie conceput ca un demers educațional continuu, bazat pe coerența dintre valorile promovate, metodele utilizate și calitatea relațiilor comunicaționale dezvoltate în mediul școlar. Elevul de vârstă școlară mică își construiește treptat identitatea morală prin experiențe concrete de comunicare, cooperare, reflecție și asumare valorică. În această logică, comunicarea pedagogică nu reprezintă un simplu instrument didactic, ci fundamentul prin care educația morală devine proces autentic de formare a culturii morale, a responsabilității personale și a integrării sociale armonioase a viitorului adult.

În tabelul ce urmează avem reprezentate rezultatele matricei de formare a *culturii morale* la elevii claselor primare prin competența pedagogică a învățătorului ne-au condus la etapa de validare a experimentului pedagogic.

Tabelul. 3.5. Matricea de formare a culturii morale la elevii claselor primare prin competența pedagogică a învățătorului

Nr.	Criterii	Indicatorii competenței pedagogice	Valorile competenței pedagogice	Valorile culturii morale	Vicii derivate din lipsa valorii morale
1.	Capacitatea de înțelegere a propriei persoane și a celuilalt	• afirmare a personalității; • descoperirea relațiilor și atitudinilor față de lucruri; • descoperirea aptitudinilor; • relaționarea optimă cu cei din jur; • abilități interpersonale; • adaptarea în diferite situații ale vieții	• arta de a învăța elevii să învețe pe experiența comunicării și proiectării a învățătorului; • autoevaluare obiectivă; • a te pune la dispoziția elevului; • a te simpatiza cu ei pentru a înțelege universul; • a le sesiza interesele care-i animă.	• <i>valori sociale</i>: adevăr, onestitate, dreptate, bunătate, generozitate, toleranță, patriotism, perfecțiune, excelență etc. • <i>valori spirituale-religioase</i>: evlavie, meditația, puritatea, devotamentul față de Divinitate, dragostea față de aproapele, speranța, toleranța, milostenia, rugăciunea, smerenia etc. • <i>valori universale</i>: viața, bucurie, fraternitate, iubire, compasiune, fericire, adevăr și eternitate.	• nechibzuință, lipsa de prevedere, imprudență, aventurism, neglijență, mândrie, îngâmfare, trufie
2.	Exprimarea stimei de sine și de alții	• încredere în sine; • afirmarea de sine; • decideri în situații familiale și școlare; • comunicarea interpersonală; • decizia de a se implica în diferite activități; • adaptarea emoțională, decizia de a se implica în diferite activități școlare, familiale și sociale;	Competențe: • științifice; • de comunicare; • psihopedagogice; • psihosociale; • metodice; • cunoașterea și aplicarea experiențelor emoționale; • amplificarea continuă a stării de bine.	• dăruirea de sine; • binele duce la bine; • ajutorul unui prieten la nevoie; • respect față de om și față de muncă (învățătură); • încurajarea și sprijinul pentru cei mai necăjiți; • conștiința și conduita morală; • înțelepciunea morală; • dreptatea morală; • cumpătarea morală; • curajul moral	• invidia, egoismul, nedreptatea, părtinirea, fățarnicia, favoritismul, nepotismul, in justiție, neechitatea.
3.	Comunicarea constructivistă	• dispoziție comunicativă; • formarea imaginilor mentale; • cunoștințele sunt incluse în acțiunea directă de explorare; • accentul cade pe elevul care învață, folosind diferite resurse, instrumente, pentru cunoașterea științifică; • valorifică nevoia proprie de cunoaștere prin înțelegere a variate situații reale, rezolvate în stil cognitiv propriu și de grup.	• inițierea unor demersuri menite să dezvolte conștiința de sine a elevilor și a capacităților sale metacognitive de formare a culturii morale elevilor claselor a 3-a prin dăruirea de sine, politețea, stima și respectul bunului simț orientate spre responsabilitățile individuale ale elevului în devenire.	cumsecădenia, mila, bunătatea, binefacerea, bunăvoința, toleranța, ajutorul reciproc, empatia, aprobare, mărînimia, îngăduința, încrederea, responsabilitatea, dreptatea, datorita, corectitudinea, adevărul, dragostea față de patrie, toleranță, solidaritatea, respect față de om și față de muncă, bunătate și modestie, prudența, prevedere, precauție, vigilență, omenie, prețuire reciprocă, frăție, egalitate, înțelegere, bunătate, stimă, chibzuială, măsură, moderație, cumîntenie, pășnicie, liniște,	• nechibzuință necumpătată, dependență, beție, orgoliu, narcomanie, mînie

				socoteală, pudoare, castitate, răbdare, statornicie, perseverență, bărbăție	
4.	Eficiența pedagogică și formarea calităților culturii morale	• creează climatul de învățare activă individuală, și prin colaborare; • stimulează experiența directă spre analize critice, ipoteze prin dezbateri, negociere, confruntare, generalizare; • ghidează relații de colaborare și cooperare în grup, operații instrumente, modele, scheme, fără a demonstra, explica; • prin comunicare focalizează și integrează noi tehnologii de informare în cunoaștere ca manager al clasei.	• învățătorul pregătește demersul învățării; • proiectează unitățile de conținut, prelucrează conținuturi, analizează resursele, instrumentele; • alege strategiile, metodele, organizează situațiile, acțiunilor; • elevul își construiește cunoașterea, învățarea prin experiență anterioară, colaborare prin sinteze, afirmându-și metacogniția și autoevaluarea.	• adevărul cunoașterii și interpretării științifice; • înțelepciunea participativă și colaborativă în diverse situații prin armonie interioară, prin calitatea lucrurilor pe care le fac, orientate spre: -formarea culturii morale a personalității elevului; -frumosul creativității relațiilor interpersonale pentru făurirea binelui prin corectitudinea față de om; • bunăvoința ca parte integrantă a ajutorului reciproc în toate aspectele procesului educațional și îndeosebi ale adevărului – atitudinal și voluntariatului.	• sfiala, lașitatea, îndrăzneală, nechibzuită
5.	Devenire și autodevenire a personalității elevilor claselor primare	• relaționare optimă cu cei din jur; • explorare activă a posibilităților; • decizia de a se impune în diferite activități școlare, familiale și sociale; • conștientizare asupra trăsăturilor de personalitate; • promovarea identității etnice și național.	Prin comunicarea didactică învățătorul: coordonează, organizează, colaborează, echilibrează, anticipă, sprijină, analizează, observă, valorifică, comunică, interpretează, moderează, modelează, problematizează, receptează, sintetizează, generalizează, valorizează, corelează, propune, evaluează, apreciază, reflectează, reglează.	dragostea, bunătatea, frumosul, modestia, acceptarea, ospitalitatea, politețea, stima, respectul, toleranța, răbdarea, principialitatea, noblețea, prietenia, libertatea, încrederea, responsabilitatea, omul, educația, cumpătarea, curajul, dărnicia, prieten, de ajutor, voință, grijă, cuminte, înțelegător, exemplu, atenție, cumpătare, răbdare, educație, stimă, compasiune, bunăvoința, binele, amabilitatea, credința religioasă, optimist, curajos, înțelegere, voluntariatul, onestitate, bunătatea, demnitatea, responsabilitatea, manierele, altruismul, mărinimia, responsabil.	

Matricea de formare a culturii morale reprezintă un instrument conceptual și metodologic care permite organizarea, proiectarea, realizarea și evaluarea procesului educațional orientat spre dezvoltarea valorilor morale la elevii claselor primare. Din perspectiva competenței pedagogice, funcționalitatea acestei matrice constă în *capacitatea sa de a integra obiectivele educației morale, conținuturile valorice, strategiile didactice și rezultatele formative într-un sistem coerent de acțiune pedagogică*.

Competența pedagogică presupune aptitudinea învățătorului de a identifica, selecta și valorifica resursele educaționale necesare dezvoltării personalității elevului. În acest context, matricea *oferă învățătorului un cadru de referință* pentru planificarea și desfășurarea activităților educative care contribuie la interiorizarea valorilor morale și la transformarea acestora în conduite stabile, pornind de la următoarea funcții generate de matrice.

Funcția proiectivă performanță și traseele formative necesare dezvoltării culturii morale. Matricea facilitează corelarea dintre competențele urmărite, valorile promovate și activitățile educative organizate în mediul școlar.

Funcția organizatorică, care permite structurarea procesului de formare morală pe dimensiuni, componente și niveluri de dezvoltare poate identifica relațiile dintre cunoștințele morale, atitudinile valorice și comportamentele concrete ale elevilor, asigurând astfel caracterul sistemic al educației morale.

Din perspectiva *competenței pedagogice*, matricea îndeplinește și o *funcție orientativă*, deoarece oferă criterii clare pentru selectarea metodelor și procedeele didactice adecvate particularităților de vârstă ale elevilor. În acest sens, cadrul didactic poate utiliza conversația morală, studiul de caz, povestirea, exemplul personal, jocul de rol, exercițiul comportamental sau activitățile de cooperare, în funcție de obiectivele formative urmărite.

Funcția integratoare, facilitează valorificarea influențelor educative provenite din diferite medii de formare: familie, școală, grup de egali și comunitate. Formarea *culturii morale* nu se limitează la activitatea desfășurată în sala de clasă, ci presupune convergența *tuturor factorilor educaționali* care participă la dezvoltarea copilului.

Astfel, competența pedagogică se manifestă prin capacitatea învățătorului de a analiza progresul moral al elevilor și de a ajusta intervențiile educative în funcție de rezultatele obținute.

În plan formativ, *matricea contribuie la dezvoltarea dimensiunilor cognitive, afective și comportamentale* ale personalității. Prin intermediul acestei structuri, elevul nu doar învață ce este bine și ce este rău, ci *dobândește capacitatea de a lua decizii morale autonome și responsabile*.

Astfel, *matricea devine un mecanism de operaționalizare a competenței pedagogice în domeniul educației morale și un reper metodologic pentru formarea culturii morale a elevilor claselor primare prin includerea, pentru fiecare dimensiune, a unor manifestări generate de lipsa valorilor morale*: egoism, invidie, nedreptate, agresivitate, lipsă de respect, dependențe, narcomanie, necinste, dezechilibru comportamental etc.

Ca finalitate identificăm caracteristicile profilului moral al elevului claselor primare care reprezintă ansamblul de valori, convingeri, atitudini, deprinderi și comportamente și exprimă nivelul său de dezvoltare etică și de integrare socială prin următoarele caracteristici: a) *Interiorizarea valorilor morale*: elevul își formează repere stabile precum adevărul, binele, dreptatea, respectul, responsabilitatea și solidaritatea; aceste valori nu sunt doar declarate, ci devin criterii de orientare a conduitei. b) *Respectul față de sine și față de ceilalți*: se manifestă prin politețe, demnitate, autocontrol și recunoașterea valorii celuilalt; presupune acceptarea normelor de conviețuire și a diferențelor individuale. c) *Responsabilitatea* prin care elevul își asumă sarcinile școlare și consecințele faptelor sale; își dezvoltă simțul datoriei și al consecvenței în acțiune. d) *Onestitatea și sinceritatea*: se reflectă în raportarea corectă la reguli, la evaluare și la relațiile cu colegii și profesorii; exclude minciuna, fraudă și comportamentele duplicitar-morale. e) *Empatia și spiritul de cooperare*: elevul este capabil să înțeleagă emoțiile și nevoile celorlalți; manifestă disponibilitate pentru ajutor reciproc, dialog și solidaritate. f) *Autocontrolul și disciplina morală*: elevul își reglează impulsurile, reacțiile și conduita; respectă regulile grupului și normele instituției școlare. g) *Perseverența și seriozitatea*: urmărește finalizarea sarcinilor, își menține efortul și rezistă în fața dificultăților; aceste trăsături susțin atât performanța școlară, cât și dezvoltarea caracterului. h) *Simțul dreptății și al echității*: elevul recunoaște corectitudinea ca principiu al relațiilor sociale; manifestă intoleranță față de nedreptate, agresivitate și discriminare. i) *Capacitatea de autoevaluare morală*: elevul își poate analiza propriile fapte din perspectivă etică; dezvoltă conștiința morală și disponibilitate pentru autocorectare. j) *Civismul și responsabilitatea socială*: elevul se raportează pozitiv la binele comun, la regulile colectivității și la valorile comunitare; educația morală se extinde astfel dincolo de clasa școlară, spre viața socială.

Formulare sintetică profilului moral al elevului poate include ca *structură formativă internă* care integrează: conștiința morală; atitudinile morale; deprinderile de comportament etic; capacitatea de autoreglare; angajamentul față de valori, care se caracterizează prin *respect, responsabilitate, sinceritate, empatie, disciplină, spirit de cooperare și capacitate de autoconducere morală* format prin educație, exemplu personal, climat școlar și exercițiu reflexiv în viața socială.

În cele din urmă am elucidat funcționalitatea și beneficiile matricei de formare a culturii morale la elevii claselor primare prin competența pedagogică a învățătorului.

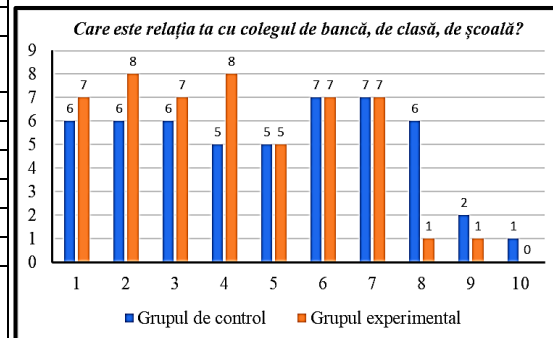
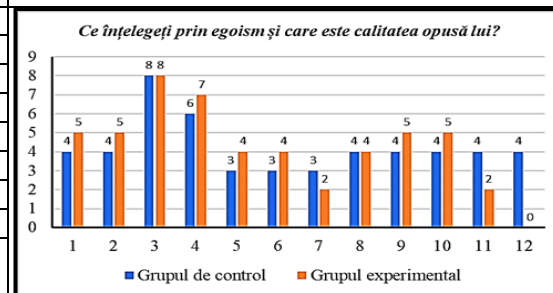
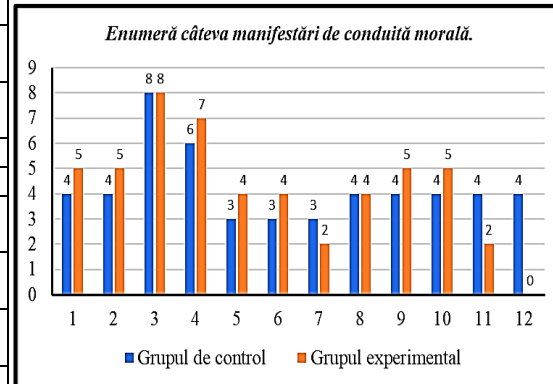
Obiectivele experimentului de validare (mai – iunie 2024) a avut ca scop compararea și interpretarea rezultatelor înregistrate de eșantionul experimental (EE) și de control (EC) a unor performanțe în formarea culturii morale la elevii claselor a treia antrenați prin activitățile propuse de Programul de formare a culturii morale și a Modelului pedagogic care au evidențiat unele diferențe statistice în favoarea responsabilităților din eșantionul experimental.

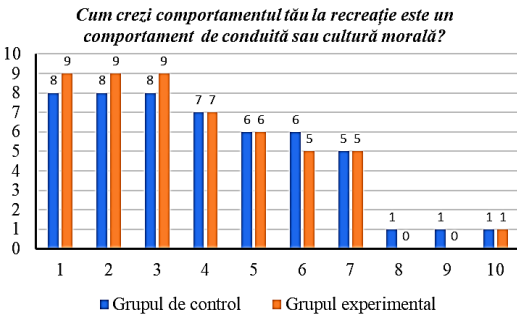
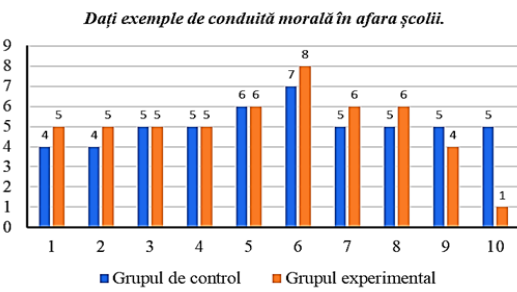
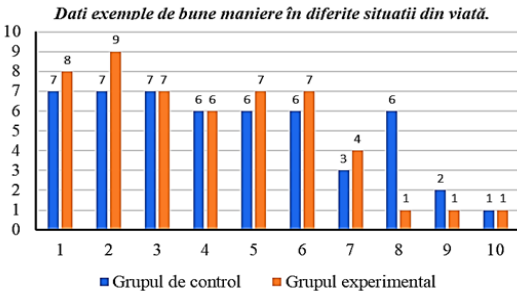
Analiza comparativă a rezultatelor celor două eșantioane a avut drept obiectiv verificarea ipotezei cercetării, potrivit căreia valorificarea competenței pedagogice a învățătorului, prin intermediul unui program educațional structurat și al modelului pedagogic propus, contribuie semnificativ la dezvoltarea culturii morale a elevilor din învățământul primar. În continuare sunt prezentate și interpretate rezultatele obținute, evidențiindu-se diferențele dintre grupul experimental și grupul de control, precum și semnificația pedagogică și statistică a acestora.

Tabelul 3.6. Diferența numerică și procentuală a rezultatelor comparative înregistrate de Grupul Experimental și Grupul de Control la itemii chestionarului de validare.

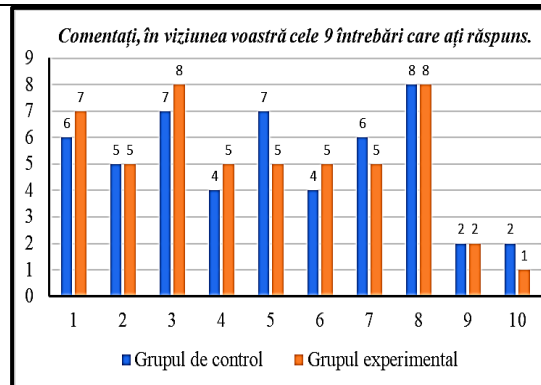
		Grupul experimental		Grupul de control		Interpretarea rezultatelor
		Elevi	%	Elevi	%	
Item 1: <i>Ce înțelegeți prin conștiința morală?</i>	1. Cunoștința morală este raportul dintre gândirea și comportamentul omului	10	19,61	3	5,88	<i>Ce înțelegeți prin conștiința morală?</i> ■ Grupul de control ■ Grupul experimental
	2. Cunoștința morală este element al identității etnice	7	13,73	6	11,76	
	3. Cunoștința morală este o valoare a omului	5	9,80	6	11,76	
	4. Cunoștința morală este nivelul de educație a omului	6	11,76	7	13,73	
	5. Cunoștința morală are bază principii și norme de conviețuire	6	11,76	5	9,80	
	6. Cunoștința morală nu depinde de volumul de cunoștințe acumulate la școală	6	11,76	7	13,73	
	7. Cunoștința morală se formează în familie	6	11,76	7	13,73	
	8. Cunoștința morală vizează conștientizarea moralei în societate	2	3,92	1	1,96	
	9. Cunoștința morală reprezintă normele morale	0	0	3	5,88	
	10. S-au abătut de la subiect	3	5,88	6	11,76	
Item 2: <i>Ce înțelegeți prin morală?</i>	1. Morala este comportamentul omului	7	13,73	6	11,76	<i>Ce înțelegeți prin morală?</i> ■ Grupul de control ■ Grupul experimental
	2. Morala este o antrenare a omului în societate	3	5,88	2	3,92	
	3. Morala – norme de purtare	3	5,88	2	3,92	
	4. Morala este un rezultat al situațiilor vieții	8	15,69	7	13,73	
	5. Morala este educația moral-spirituală	8	15,69	8	15,69	
	6. Morala depinde de activitatea omului	7	13,73	6	11,76	
	7. Morala nu poate funcționa fără conduita morală	4	7,84	4	7,84	
	8. Morala reflectă deprinderile etice ale omului	3	5,88	5	9,80	
	9. Morala este cea mai importantă pentru om	5	9,80	5	9,80	
	10. Morala vizează cultura comportării	2	3,92	2	3,92	
	11. Răspunsuri evazive	1	1,96	4	7,84	
Item 3: <i>Care este raportul dintre conștiința morală și conduita morală?</i>	1. Aceste două componente mereu se întrepătrund	5	9,80	4	7,84	<i>Care este raportul dintre conștiința morală și conduita morală?</i> ■ Grupul de control ■ Grupul experimental
	2. Conștiința morală și conduita morală formează cultura morală a elevului	5	9,80	3	5,88	
	3. Conștiința morală și conduita morală se datorează educației în familie	5	9,80	3	5,88	
	4. Conștiința morală și conduita morală formează personalitatea elevului	7	13,73	6	11,76	
	5. Conștiința morală și conduita morală funcționează simultan	8	15,69	7	13,73	
	6. Conștiința morală și conduita morală sunt elemente ale educației permanente	7	13,73	6	11,76	
	7. Conștiința morală și conduita morală se regăsesc în activitatea elevului	4	7,84	4	7,84	
	8. Conștiința morală și conduita morală tind spre adevăr	4	7,84	5	9,80	
	9. Conștiința morală și conduita morală conduc la responsabilitate	3	5,88	3	5,88	
	10. Conștiința morală și conduita morală dezvoltă cultura morală pe parcursul vieții	3	5,88	3	5,88	
	11. Conștiința morală și conduita morală – elemente ale educației umane	0	0	3	5,88	
	12. Conștiința morală și conduita morală se dezvoltă fără ca să dorească elevul	0	0	4	7,84	

Item 4: <i>Enumeră câteva manifestări de conduită morală.</i>	1. Ajutorul unui prieten la nevoie, grijă față de colegi, părinți, ajutor reciproc, etc.	5	9,80	4	7,84
	2. Consider că conduita morală aparține oricărui om pe parcursul zilei	5	9,80	4	7,84
	3. Salutul, stima, toleranța, cumsecădenia sunt exemple de conduită morală și de <i>cultură morală</i>	8	15,69	8	15,69
	4. Organizarea învățării în grupuri și perechi creează elevilor deschideri pentru conduita morală	7	13,73	6	11,76
	5. Relațiile dintre copii, părinți și învățători sunt elemente ale conduitei morale	4	7,84	3	5,88
	6. Grijă față de bunici, cei în vârstă și cei vulnerabili sunt elemente de conduită morală	4	7,84	3	5,88
	7. Calitățile umane: <i>bunăvoința, binele, răbdarea, amabilitatea</i> sunt exemple de conduită morală	2	3,92	3	5,88
	8. Cred, că conștiința morală de multe ori nu se racordează la conduita morală și exemplele de conduită morală sunt altele	4	7,84	4	7,84
	9. În familia noastră, adesea se discută , că cultura morală se formează anevoios fără credința religioasă	5	9,80	4	7,84
	10. Respectând regimul zilei, credem că sunt elemente de conduită morală	5	9,80	4	7,84
	11. Respectul față de oameni este o manifestare a conduitei morale	2	3,92	4	7,84
	12. Manifestarea conduitei morale are loc prin fapte morale	0	0	4	7,84
Item 5: <i>Ce înțelegi prin egoism și care este calitatea opusă lui?</i>	1. Egoismul poate fi material și spiritual	9	17,65	8	15,69
	2. Iubirea oarbă de sine este un egoism periculos	8	15,69	7	13,73
	3. Egoismul conduce la aroganță și zgârcenie	7	13,73	6	11,76
	4. Egoismul conduce la lăudăroșenie și agresivitate	6	11,76	5	9,80
	5. Egoismul în școală poate fi reeducat prin <i>bunăvoință, răbdare, exemplu, binefacere</i> , etc.	6	11,76	5	9,80
	6. Egoismul dezvoltă mândria de sine, invidia, neîncrederea în sine	6	11,76	6	11,76
	7. Egoismul este temelia îngâmării	6	11,76	5	9,80
	8. Egoismul distruge relațiile de prietenie, de învățare colaborativă	1	1,96	5	9,80
	9. Egoismul încurcă la dezvoltarea calităților morale ale personalității	2	3,92	4	7,84
Item 6: <i>Care este relația ta cu colegul de bancă, de clasă, de școală?</i>	1. Sunt optimist, curajos și mă împac cu tot felul de situații	7	13,73	6	11,76
	2. Vreau să stau în bancă cu o colegă care învață mai bine ca mine	8	15,69	6	11,76
	3. Totdeauna încerc să găsesc înțelegere, dar în unele cazuri ser sfaturi de la părinți și pedagogi	7	13,73	6	11,76
	4. Prefer să stau în bancă singur și în alte situații îmi place singurătatea	8	15,69	5	9,80
	5. Pentru că societatea nu are nevoie de „mulți”, comunic cu toți cei din jur	5	9,80	5	9,80
	6. Învățătoarea noastră ne învață să comunicăm în diferite situații ale vieții	7	13,73	7	13,73
	7. Vreau să comunic cu cei din jur, dar mă confrunt cu multe dificultăți	7	13,73	7	13,73
	8. Numai comunicarea este factorul decisiv în toate relațiile cu colegii de clasă și de școală	1	1,96	6	11,76
	9. Cele mai importante relații cu colegii de clasă se conturează în situații de învățare	1	1,96	2	3,92
	10. Deși se iscă mici conflicte, relațiile cu colegii sunt bune	0	0	1	1,96
Item 7: <i>Cum crezi comporta-mentul tău la recreație este un comportament de</i>	1. Noi credem că, comportamentul nostru la recreație are elemente ale culturii morale	9	17,65	8	15,69
	2. Conduita morală a omului include în sine toate calitățile general-umane	9	17,65	8	15,69
	3. Sunt și devieri de la conduita morală a elevilor doar în număr mic	9	17,65	8	15,69
	4. Recreația face parte din mediul școlar și cere organizare din partea învățătorului	7	13,73	7	13,73
	5. Recreațiile totdeauna sunt remedii pentru manifestarea culturii morale ca componentă a conduitei morale	6	11,76	6	11,76
	6. Conduita morală la recreațiile școlare depinde de managementul clasei de elevi	5	9,80	6	11,76

conduită sau cultură morală?	7. Conduita morală la recreațiile consolidează relațiile interpersonale între elevi	5	9,80	5	9,80	
	8. Recreațiile școlare sunt elemente ale educației pentru sănătate și fac parte din conduita morală	0	0	1	1,96	
	9. În toate condițiile vieții conduita morală este cu noi	0	0	1	1,96	
	10. În zilele noastre conduita morală își pierde actualitatea	1	1,96	1	1,96	
Item 8: Dați exemple de conduită morală în afara școlii.	1. Salutul sub diferite aspecte în comunități ale comunei	5	9,80	4	7,84	
	2. Respectul și stima față de orice persoană	5	9,80	4	7,84	
	3. Ajutorul reciproc în familie și în afara familiei	5	9,80	5	9,80	
	4. Voluntariatul în instituții cu copii defavorizați	5	9,80	5	9,80	
	5. Voluntariatul în ajutor în gospodăriile oamenilor în vârstă	6	11,76	6	11,76	
	6. Sprijin și ajutor în educația fraților și surorilor mai mici	8	15,69	7	13,73	
	7. Îngrijirea animalelor și păsărilor în familie	6	11,76	5	9,80	
	8. Îngrijirea plantelor din grădină și a florilor în casă	6	11,76	5	9,80	
	9. Ajutor sub diferite aspecte agricultorilor din localitate	4	7,84	5	9,80	
	10. Ocrotirea faunei și florei din localitate	1	1,96	5	9,80	
Item 9: Dați exemple de bune maniere în diferite situații din viață.	1. Nu vorbim cu mâncarea în gură	8	15,69	7	13,73	
	2. Nu ridicăm vocea, calm explicăm pe îndelete	9	17,65	7	13,73	
	3. Permite celor mai în vârstă și „sexului frumos” să iasă și să intre pe ușă	7	13,73	7	13,73	
	4. La masă trebuie evitat zgomotul, sorbitul, ciocnitul tacâmurilor	6	11,76	6	11,76	
	5. Cu persoanele mai în vârstă ne adresăm: Dumneata, Dumneaei, Dumneavoastră și nu „tu” sau „voi”	7	13,73	6	11,76	
	6. Felul cum vorbim la telefon poate fi o manieră pozitivă, dar și una negativă	7	13,73	6	11,76	
	7. Replicile ca răspuns celor mai în vârstă sunt maniere nedorite	4	7,84	3	5,88	
	8. Maniera negativă de a nu pregăti lucrul pentru acasă dat de învățător	1	1,96	6	11,76	
	9. Emoțiile sunt instrumente de reglare a manierilor	1	1,96	2	3,92	
	10. Credem că orice manieră este un element al culturii morale	1	1,96	1	1,96	
Item 10: Comentați, în viziunea voastră cele 9 întrebări care ați răspuns.	1. Credem că întrebările au vizat educația morală	7	13,73	6	11,76	
	2. Menționăm, că toate întrebările țin în primul rând de conștiința și conduita morală	5	9,80	5	9,80	
	3. Subiectele la care am răspuns sunt orientate spre formarea moralității elevilor	8	15,69	7	13,73	
	4. Noi vedem în aceste răspunsuri, că educația morală este în permanență cu omul	5	9,80	4	7,84	
	5. Probabil toate aceste situații în care se află elevul cu manifestările sale și elemente ale culturii morale care se dezvoltă în cadrul educației	5	9,80	7	13,73	
	6. Am conștientizat că bunătatea, demnitatea, responsabilitatea, manierele fac parte din cultura neamului	5	9,80	4	7,84	

7. Frumosul lecțiilor învățate, antrenamentele pentru sănătate și mersul la biserică sunt specifice omului ca elemente ale culturii	5	9,80	6	11,76
8. Toate mișcările omului contribuie la cultura muncii	8	15,69	8	15,69
9. Sunt bune toate experimentele și exemplele care conduc la dezvoltarea culturală a personalității	2	3,92	2	3,92
10. Parteneriatul familie-școală-biserică și mass-media, cu siguranță dezvoltă cultura morală a personalității	1	1,96	2	3,92

Rezultatele comparative prezentate în Tabelul 3.6. evidențiază un progres superior al elevilor din grupul experimental în raport cu cei din grupul de control în ceea ce privește înțelegerea și explicarea conceptelor fundamentale ale culturii morale. Diferențele constatate se reflectă atât în calitatea răspunsurilor formulate, cât și în capacitatea elevilor din grupul experimental de a corela conștiința morală cu conduita morală, de a identifica manifestări concrete ale comportamentului moral și de a argumenta rolul valorilor morale în viața școlară și socială.

De asemenea, rezultatele demonstrează că elevii din grupul experimental manifestă o mai bună interiorizare a valorilor morale și o aplicare mai adecvată a acestora în situații cotidiene, fapt ce confirmă eficiența Programului de formare a culturii morale și a modelului pedagogic implementat. În ansamblu, diferențele numerice și procentuale înregistrate între cele două grupuri validează impactul pozitiv al intervenției experimentale și susțin ipoteza cercetării privind rolul determinant al competenței pedagogice a învățătorului în dezvoltarea culturii morale la elevii claselor primare.

Progresul înregistrat de elevii din GE confirmă ideea lui Titu Maiorescu conform căreia, frumosul din individualitate psihologică umană, nu e lipsit în absența unei nevoi interioare de *un frumos moral*, de un frumos spiritual, care să ne înalțe sufletește, să ne înobileze. Rudica T. Adevărul cuprinde numai idei, pe când frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă.

Etapă de validare a avut loc în perioada mai – iunie 2024, când a fost retestat eșantionul experimental, format din cei 102 subiecți. În acest context, am aplicat chestionarele utilizate și în etapa de constatare, după cum urmează: Chestionar de evaluare a culturii morale la elevii claselor primare și Inventarul strategiilor aplicate în activitățile formale și nonformale ale experimentului formativ.

Analiza și sinteza literaturii de specialitate, precum și valorificarea concepțiilor teoretice ale autorilor vizați privind cultura morală, aplicate în cadrul experimentului de validare, ne-au condus la următoarele.

Tabelul. Corelația criterii – indicatori – descriptori de performanță – valori ale culturii morale ale elevilor claselor primare

Criterii	Indicatori	Descriptori de performanță	Valori ale culturii morale
1. Cunoașterea și înțelegerea conceptelor morale	Definirea conștiinței morale; înțelegerea moralei; identificarea rolului normelor și principiilor morale	- elevul definește conștiința morală prin raportarea gândirii la comportament și înțelege rolul principiilor și normelor de conviețuire. - recunoaște morala ca formă de comportament, educație și norme de conduită, dar oferă explicații parțiale. - confundă conștiința morală cu nivelul de educație sau cu simpla existență a unor norme; oferă răspunsuri evazive.	Responsabilitate, respect, adevăr, corectitudine, conștiință morală
2. Conștientizarea raportului dintre conștiința morală și conduita morală	Identificarea legăturii dintre ceea ce gândește, simte și ceea ce face elevul; înțelegerea unității dintre conștiință și comportament	- elevul explică faptul că conștiința și conduita morală se întrepătrund, funcționează simultan și contribuie la formarea personalității și culturii morale. - identifică legătura dintre cele două componente, fără a o explica suficient de complex. - consideră conștiința și conduita componente separate sau independente.	Responsabilitate, conștiinciozitate, autocontrol, adevăr, demnitate
3. Manifestarea conduitei morale în relațiile interpersonale	Capacitatea de a identifica și manifesta comportamente morale față de colegi, părinți, învățători, persoane vârstnice și persoane vulnerabile	- elevul identifică și aplică în relațiile cotidiene respectul, ajutorul reciproc, toleranța, grija și cooperarea. - recunoaște comportamentele morale, dar manifestarea lor este dependentă de situație și de intervenția adultului. - manifestă dificultăți în recunoașterea sau aplicarea comportamentelor morale în relațiile cu ceilalți.	Respect, empatie, bunătate, solidaritate, toleranță, cooperare
4. Autoreglarea comportamentului și depășirea egoismului	Recunoașterea egoismului; identificarea consecințelor acestuia; identificarea calităților opuse egoismului	- elevul recunoaște formele și consecințele egoismului și identifică bunăvoința, generozitatea, răbdarea și binefacerea ca modalități de depășire a acestuia. - recunoaște egoismul și unele efecte negative ale sale, dar nu formulează întotdeauna modalități adecvate de depășire. - nu sesizează clar efectele egoismului asupra relațiilor și dezvoltării personale.	Generozitate, altruism, bunăvoință, modestie, empatie, solidaritate
5. Relaționarea și cooperarea cu colegii	Capacitatea de comunicare; acceptarea colegilor; cooperarea; solicitarea și oferirea sprijinului; gestionarea situațiilor conflictuale	- elevul comunică deschis, cooperează, caută soluții în situații dificile și acceptă sprijinul colegilor și al adulților. - dorește să comunice și să coopereze, dar întâmpină unele dificultăți în gestionarea relațiilor. - preferă izolarea, întâmpină dificultăți de comunicare sau consideră comunicarea insuficientă pentru rezolvarea situațiilor relaționale.	Cooperare, toleranță, respect, prietenie, solidaritate, încredere
6. Manifestarea culturii morale în mediul școlar	Comportamentul la recreație; respectarea regulilor; relațiile cu colegii; manifestarea calităților moral-umane în situații spontane	- elevul înțelege că recreația și celelalte situații școlare reprezintă contexte reale de manifestare a culturii morale și își reglează comportamentul în consecință. - recunoaște existența unor cerințe morale, dar aplicarea acestora este influențată de context și de managementul adultului. - nu corelează suficient comportamentul cotidian cu cultura morală.	Respect, autocontrol, responsabilitate, toleranță, disciplină, bunăcuviință

7. Transferul valorilor morale în afara școlii	Identificarea comportamentelor morale în familie și comunitate; implicarea în activități de ajutor; protejarea oamenilor, animalelor și mediului	- elevul identifică și manifestă conduita morală în familie și comunitate prin ajutor reciproc, voluntariat, grijă față de persoane vulnerabile, animale, plante și mediul înconjurător. - recunoaște exemple de conduită morală din afara școlii, dar implicarea personală este mai puțin constantă. - oferă puține exemple sau nu reușește să transfere normele morale în contexte extracurriculare.	Grijă, responsabilitate, solidaritate, compasiune, generozitate, respect față de natură
8. Manifestarea bunelor maniere și a respectului în comportamentul cotidian	Utilizarea formulelor de politețe; respectarea regulilor de comunicare; comportamentul civilizat la masă și în spațiile publice; respectul față de persoanele vârstnice	- elevul utilizează conștient formulele de politețe, își controlează limbajul și tonul, respectă regulile de comportament și manifestă considerație față de ceilalți. - cunoaște regulile de bunăcuviință, dar aplicarea lor nu este constantă. - cunoaște puține reguli sau le aplică doar la solicitarea adultului.	Respect, politețe, demnitate, autocontrol, bunăcuviință, toleranță
9. Interiorizarea și generalizarea valorilor morale	Capacitatea de a reflecta asupra educației morale; conștientizarea rolului familiei, școlii și comunității în formarea morală; raportarea valorilor la propria experiență	- elevul înțelege caracterul permanent al educației morale și identifică familia, școala și comunitatea ca factori ai formării culturii morale. - recunoaște rolul educației morale, dar explică limitat interdependența factorilor educativi. - percepe educația morală fragmentar și nu o raportează la propria dezvoltare.	Demnitate, responsabilitate, conștiință, respect, adevăr, perseverență
10. Integrarea valorilor morale în cultura personalității	Corelarea cunoștințelor morale cu atitudinile, sentimentele și comportamentele; manifestarea valorilor în situații diverse; asumarea personală a conduitei morale	- elevul integrează valorile morale în comportamentul cotidian, le aplică în contexte diferite și își asumă consecințele propriilor acțiuni. - aplică valorile în situații cunoscute, dar are nevoie de sprijin pentru transferul lor în situații noi. - valorile morale rămân predominant la nivel declarativ și se reflectă insuficient în conduită.	Responsabilitate, demnitate, respect, empatie, adevăr, bunățate, solidaritate, autocontrol

Corelarea tabelului cu rezultatele experimentale ne demonstrează că datele prezentate în chestionar permit evidențierea unor tendințe importante în formarea culturii morale. În general, răspunsurile elevilor din grupul experimental indică o orientare mai accentuată spre înțelegerea integrată a raportului dintre conștiința morală, conduita morală și cultura morală.

De exemplu, la itemul 1, răspunsul potrivit căruia conștiința morală reprezintă „raportul dintre gândirea și comportamentul omului” este selectat de 19,61% dintre elevii grupului experimental, comparativ cu 5,88% în grupul de control, ceea ce reprezintă o diferență de 13,73 puncte procentuale. Acest rezultat poate fi raportat la criteriul cunoașterii și înțelegerii conceptelor morale.

La itemul 3, răspunsul conform căruia „conștiința morală și conduita morală formează cultura morală a elevului” apare la 9,80% în GE, față de 5,88% în GC, iar răspunsul privind funcționarea simultană a celor două componente – 15,69% în GE, față de 13,73% în GC – susține criteriul privind conștientizarea raportului dintre conștiința și conduita morală.

La itemul 4, se observă orientarea elevilor spre valori precum ajutorul reciproc, respectul, toleranța, grija față de ceilalți și relaționarea pozitivă. Astfel, răspunsul privind salutul, stima, toleranța și cumsecădenia ca exemple de conduită și cultură morală a fost înregistrat la 15,69% în ambele grupuri, în timp ce mai multe răspunsuri referitoare la relațiile dintre copii, părinți și învățători sau la grija față de persoanele vulnerabile prezintă rezultate superioare în GE.

Un indicator relevant este și diminuarea răspunsurilor neadecvate sau insuficient fundamentate în grupul experimental. De exemplu, la itemul 3, răspunsul potrivit căruia dezvoltarea conștiinței și conduitei morale are loc „fără ca să dorească elevul” apare la 0% în GE, comparativ cu 7,84% în GC. La itemul 4, afirmația că manifestarea conduitei morale are loc prin fapte morale a fost identificată de 0% în GE și 7,84% în GC, ceea ce indică însă necesitatea unei interpretări atente a itemilor și a modului de formulare a răspunsurilor.

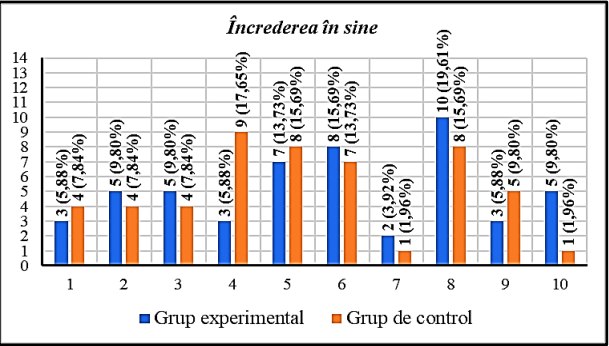
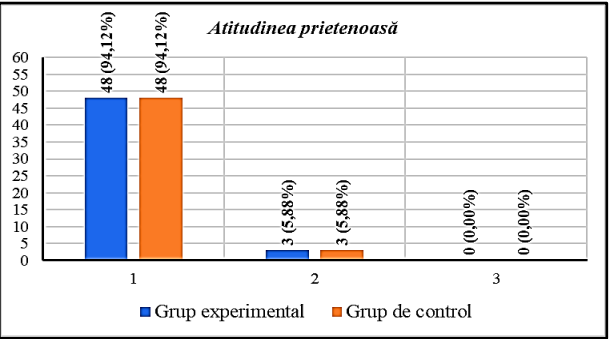
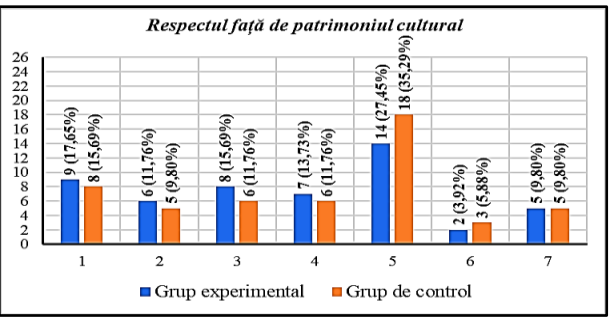
În ceea ce privește relaționarea și cooperarea, la itemul 6 se constată o orientare favorabilă a elevilor spre comunicare și interacțiune cu ceilalți. Totodată, răspunsul „deși se iscă mici conflicte, relațiile cu colegii sunt bune”

apare la 0% în GE, față de 1,96% în GC, iar răspunsurile privind dificultățile de comunicare sunt prezente în ambele grupuri, ceea ce demonstrează că această dimensiune rămâne una importantă pentru formarea culturii morale.

Pornind de la datele furnizate în etapele de constatare și de validare experimentală, apreciem o creștere semnificativă a nivelului de conștientizare morală la elevii din eșantionul experimental, față de cei aflați în eșantionul de control. Datorăm acest lucru, eficienței activităților din cadrul *Programului de formare a culturii morale la elevii claselor primare*, care a mediat transferul competenței de formare a *culturii morale* la elevii claselor primare, prin asigurarea acelui ansamblu de *atitudini, abilități și cunoștințe* specifice.

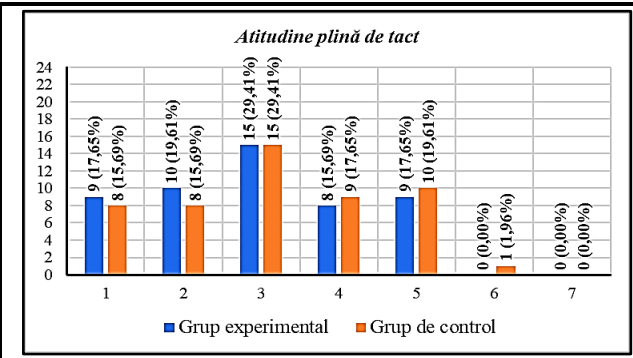
Rezultatele înregistrate în etapa de validare experimentală au putut confirma ipoteza cercetării și anume că formarea culturii morale la elevii claselor primare poate fi garantată dacă: vom stabili reperele teoretice ale culturii morale; vom identifica modele comunicaționale pliabile formării competenței pedagogice a învățătorului; vom elabora și certifica Modelul pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar prin competența pedagogică a învățătorului; vom identifica indicatorii, descriptorii, variabilele și valorile culturii morale; vom elabora și valida experimental Programul de formare a culturii morale la elevii claselor primare va contribui la creșterea performanțelor școlare și la înțelegerea mecanismelor de funcționalitate a valorilor morale în procesul educațional, prin dezvoltarea conștiinței morale, formarea atitudinilor și comportamentelor prosociale, consolidarea relațiilor interpersonale și interiorizarea normelor și valorilor morale în contexte școlare, familiale și comunitare.

Tabelul 3.7. Ancheta cu privire la identificarea nivelului de manifestare al elevilor prin comportamentul moral (validare)

Itemi	Răspunsuri	GE		GC		Interpretarea rezultatelor
		Elevi	%	Elevi	%	
Item 1: <i>Încrederea în sine</i>	1. Dăruirea de sine	3	5,88	4	7,84	 <i>Încrederea în sine</i>
	2. Binele duce la bine	5	9,80	4	7,84	
	3. Ajutorul unui prieten la nevoie	5	9,80	4	7,84	
	4. Respect față de om și față de muncă (învățătură)	3	5,88	9	17,65	
	5. Încurajarea și sprijinul pentru cei mai necăjiți	7	13,73	8	15,69	
	6. Conștiința și conduita morală	8	15,69	7	13,73	
	7. Înțelepciunea morală	2	3,92	1	1,96	
	8. Dreptatea morală	10	19,61	8	15,69	
	9. Cumpătarea morală	3	5,88	5	9,80	
	10. Curajul moral	5	9,80	1	1,96	
Item 2: <i>Atitudinea prietenoasă</i>	1. Adevăr, responsabilitate, bunătate, respect, prietenie, ajutor reciproc, disciplină	48	94,12	48	94,12	 <i>Atitudinea prietenoasă</i>
	2. Răspuns evaziv	3	5,88	3	5,88	
	3. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00	
Item 3: <i>Respectul față de patrimoniul cultural</i>	1. Copilul se educă prin poveste	9	17,65	8	15,69	 <i>Respectul față de patrimoniul cultural</i>
	2. Folclorul românesc este model de educație	6	11,76	5	9,80	
	3. Cultura transmite valori morale	8	15,69	6	11,76	
	4. Patrimoniul cultural este creat de om pentru om	7	13,73	6	11,76	
	5. Dreptatea culturii morale	14	27,45	18	35,29	
	6. Răspuns evaziv	2	3,92	3	5,88	
	7. N-au dat nici un răspuns	5	9,80	5	9,80	
Item 4:	1. Relaționarea optimă cu cei din jur	9	17,65	9	17,65	
	2. Capacitatea de a se afirma în diverse situații	16	31,37	14	27,45	
	3. Încurajarea și sprijinul pentru cei mai necăjiți	8	15,69	9	17,65	

Aprecierea performanțelor celorlalți	4. Respectul și binefacerea ca elemente ale culturii morale	12	23,53	10	19,61	
	5. Ajutorul unui prieten la nevoie	6	11,76	7	13,73	
	6. Răspuns evaziv	0	0,00	2	3,92	
	7. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00	
Item 5: Dorința de a oferi ajutor colegilor	1. Comunicarea interpersonală, abilități interpersonale	11	21,57	10	19,61	
	2. Adaptarea emoțională, decizia de a se implica în diferite activități școlare și extrașcolare	14	27,45	10	19,61	
	3. Înțelepciunea participativă și colaborativă în diverse situații prin calitatea lucrurilor ce le fac	12	23,53	14	27,45	
	4. Frumosul creativității relațiilor interpersonale prin calitatea lucrurilor ce le fac	14	27,45	14	27,45	
	5. Răspuns evaziv	0	0,00	3	5,88	
	6. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00	
Item 6: Dorința de a lucra în grup	1. Atitudine pozitivă față de ceilalți	12	23,53	10	19,61	
	2. Argumentarea punctelor de vedere și a deciziilor personale	12	23,53	8	15,69	
	3. Autoreglarea comportamentului în relație cu ceilalți	10	19,61	10	19,61	
	4. Asumarea responsabilității pentru greșeli	17	33,33	15	29,41	
	5. Tendința de a participa în grup prin capacitatea de autocontrol în comunicare	0	0,00	7	13,73	
	6. Răspuns evaziv	0	0,00	1	1,96	
	7. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00	
Item 7: Încrederea în forțele proprii	1. Încrederea în sine	16	31,37	16	31,37	
	2. Disponibilitatea de a ajuta	9	17,65	8	15,69	
	3. Colaborarea prin diversitatea intereselor	10	19,61	8	15,69	
	4. Nevoia de confirmare a gândurilor	9	17,65	8	15,69	
	5. Voința puternică de a ajuta și a învăța de la ceilalți	7	13,73	11	21,57	
	6. Răspuns evaziv	0	0,00	0	0,00	
	7. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00	

Item 8: <i>Atitudine plină de tact</i>	1. Dorința de a deveni un model pentru ceilalți	9	17,65	8	15,69
	2. Dorința de competitivitate	10	19,61	8	15,69
	3. Exersare a activităților practice	15	29,41	15	29,41
	4. Valorificarea diversității și a respectului pentru alții	8	15,69	9	17,65
	5. Amplificarea continuă a stării de bine	9	17,65	10	19,61
	6. Răspuns evaziv	0	0,00	1	1,96
	7. N-au dat nici un răspuns	0	0,00	0	0,00

Rezultatele obținute în etapa de validare evidențiază o evoluție favorabilă a elevilor din grupul experimental în ceea ce privește manifestarea comportamentului moral, comparativ cu elevii din grupul de control. Se constată o consolidare a unor valori și atitudini precum responsabilitatea, cooperarea, respectul față de ceilalți, disponibilitatea de a oferi sprijin, asumarea responsabilității pentru propriile fapte și implicarea în activități de grup. Totodată, în grupul experimental se înregistrează un număr mai redus de răspunsuri evazive, fapt ce reflectă o înțelegere mai clară și o interiorizare mai profundă a valorilor morale promovate în cadrul intervenției experimentale.

În ansamblu, diferențele constatate între grupul experimental și grupul de control confirmă eficiența Programului de formare a culturii morale și demonstrează că valorificarea competenței pedagogice a învățătorului contribuie la dezvoltarea unor conduite morale stabile și la consolidarea relațiilor interpersonale bazate pe respect, responsabilitate și colaborare. Aceste rezultate susțin validarea metodologiei propuse și confirmă ipoteza cercetării privind impactul pozitiv al intervenției pedagogice asupra formării culturii morale la elevii claselor primare

În dependență de datele furnizate în etapele de constatare și de validare experimentală apreciem o creștere a nivelului de conștientizare a schimbărilor *comportamentale* în baza *atitudinilor valorice* indicate în comportamentele culturii morale a elevilor claselor primare.

Conștientizarea proceselor de formare a *culturii morale* reprezintă un construct de relații generate de rolul învățătorului prin personalitatea elevului în cadrul acțiunilor de învățare care au condus la creșterea unor performanțe de modelare a comportamentelor *culturii morale* comparând grupul experimental cu grupul de control. Rezultatele înregistrate în etapa de validare au confirmat realizarea obiectivelor și soluționarea problemei științifice a cercetării.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Ca finalitate, competența pedagogică, pe care o apreciem drept o relevanță, se formează (trebuie să se formeze) ca rezultat al studiului Eticii pedagogice ce se înregistrează în contextul formării culturii morale.

Întregul construct de cercetare s-a concentrat pe stabilirea reperelor teoretice și aplicative ale formării culturii morale a elevilor din învățământul primar. Procesul formării conștiinței morale în școală este o activitate complexă și deliberată, care vizează dezvoltarea convingerilor, sentimentelor și comportamentelor morale ale elevilor. Acesta se realizează printr-o combinație atentă a *metodelor și tehnicilor educaționale, adaptate vârstei școlare mici, având drept scop ghidarea corectă a copiilor de către învățător, în contextul social și educațional actual, unde cultura morală reprezintă un fundament esențial pentru dezvoltarea societății*. Analiza efectuată asupra procesului investigativ ne-au determinat să formulăm următoarele raționamente, deduse din totalitatea argumentelor și a realizărilor obținute în cercetarea noastră:

1. Studiul literaturii de specialitate a conturat perspective neclare și vagi conceptului de cultură morală, generând incertitudine la nivel de definiție și de structuralitate a conceptului. În acest sens în cadrul cercetării a fost redefinit conceptul de cultură morală ca fiind un construct al valorilor, normelor, obiceiurilor și atitudinile morale ale unei comunități la care se raportează individul, pornind de la o cultura interioară și cea exterioară de la morală la moralitate, la comportamente individuale, integrate în contextul acțiunii sociale, ca părți componente ale acesteia unde cultura morală este astfel înrădăcinată în materia „a priori” a valorilor obiective, unde demnitatea ontologică a fiecărei persoane este recunoscută ca un drept natural inalienabil. (cap1, 1.1, 1.2)

2. Au fost identificate ideile dominante, generate de rolurile și statutul învățătorului în învățământul primar, de principiile specifice acestui nivel educațional, de valorile esențiale ale educației morale, precum și de nevoile legate de dezvoltarea moralității. Acestea conturează direcțiile fundamentale în procesul de formare a conștiinței și conduitei morale, ca elemente ale culturii morale la elevii claselor primare prin următoarele direcții: a) la *nivelul „teoretic”* al educației morale: formarea percepțiilor, reprezentărilor, noțiunilor, judecăților și raționamentelor morale; însușirea și aprofundarea normelor morale, ajungând la un nivel teoretic superior; dezvoltarea sentimentelor morale și a trăsăturilor volitive morale; integrarea normelor morale, a judecăților, raționamentelor, sentimentelor și trăsăturilor volitive într-o unitate coerentă, la nivelul convingerilor morale; b) la *nivelul „practicii”* educației morale, obiectivele sunt: formarea deprinderilor morale, care să fie aplicate în viața cotidiană; dezvoltarea atitudinilor morale, afective și motivaționale, care să susțină acțiunile morale; formarea atitudinilor morale caracteriale, care integrează „obișnuințele morale” în structura personalității, determinând astfel consecvența și coerența comportamentului moral al elevului.

3. Studiul a evidențiat atât problemele legate de conștientizarea responsabilității în educația morală a elevilor, cât și pregătirea acestora pentru acest demers educativ. *S-a constatat că cultura morală, în plan pedagogic, reprezintă un sistem de relații subiective ce implică componente acțional-cognitive, afective și comportamentale de natură morală. Atitudinile morale reflectă valoarea și semnificația personală, de grup și socială a fenomenelor, proceselor și obiectelor din societate și natură, din viața socio-umană.*

4. Dintre *proprietățile* culturii morale, putem enumera: *orientarea*, care reflectă modul în care atitudinile sunt structurate atât pe verticală (ierarhic) cât și pe orizontală (în raport cu alte atitudini), fiind folosite pentru proiectarea strategiilor de influențare socială; *valența atitudinală*, care se referă la locul ocupat de atitudine în raport cu dimensiunile evaluative și afective; și *intensitatea*, care desemnează locul pe care îl ocupă atitudinile pe scalele continue și bipolare, de tipul „favorabil/defavorabil” sau „pozitiv/negativ”, utilizate pentru a le măsura.

5. Experimentul pedagogic a fost realizat în cadrul activităților școlare și extrașcolare, în cadrul Programului de formare a culturii morale, cu accent pe competența pedagogică la elevii claselor primare. Principalele criterii de evaluare a procesului educațional au inclus: reacțiile elevilor față de normele de conduită stabilite, manifestarea responsabilității și datoriei; pentru părinți, evaluarea s-a axat pe nivelul de înțelegere a particularităților vârstei școlare, conștientizarea caracteristicilor educației și motivația acestora în formarea atitudinilor morale.

6. În scopul formării unui individ atașat de cultură morală am elaborat Modelul pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar prin competența pedagogică a învățătorului și Programul de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar prin competența pedagogică, valorificat în contextul formativ al învățământului primar Modelul pedagogic a fost orientat spre formarea atitudinilor valorice, care includ componentele cognitive, afective și comportamentale care se bazează pe strategii specifice de dezvoltare a fiecărei componente: cognitivă, afectiv-emoțională și comportamentală.

A fost validat Programul de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar prin competența pedagogică.

Tabelele cu semnificație a rezultatelor înregistrate de cele două grupuri experimentale au demonstrat eficiența instrumentelor metodologice elaborate în cadrul Programului de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar prin competența pedagogică (cap.3, 3.1, 3.2, 3.3).

În baza experimentului și a Programului de formare a culturii morale prin competența pedagogică la elevii claselor primare, *au fost identificate trăsături esențiale ale atitudinii ca element component al culturii morale*. Atitudinile pot fi măsurate indirect, prin comportamentele și reacțiile psihofiziologice observabile. Ele constituie un ansamblu de elemente cognitive asociate cu un obiect, la care se adaugă evaluări pozitive sau negative. Atitudinile sunt precursori ale comportamentului, influențând reacțiile conștiente și adaptate ale individului față de obiectele

sau fenomenele legate de acele atitudini. De asemenea, atitudinile reflectă poziția unei persoane față de acceptarea sau respingerea unor obiecte, fenomene, persoane, grupuri sau instituții, cu o intensitate variabilă.

7. S-a demonstrat că trăirea morală nu poate fi învățată teoretic, ci trebuie trăită și experimentată direct. Așa cum spunea Ernest Bernea: „Dincolo de predarea cunoștințelor necesare, educația trebuie să se concentreze pe formarea conștiinței, a atitudinilor, a gustului, a caracterului și a stilului de viață”. Educația trebuie să vizeze înainte de toate omul ca ființă vie și completă, iar actul pedagogic trebuie să fie axat pe întreaga condiție umană. În concluzie, educația nu trebuie să fie dedicată doar exercițiului abstract al inteligenței, nici exclusiv memoriei, ci trebuie să fie una integrată, care să cultive toate funcțiile sufletești, promovând atât virtuțile intelectuale, cât și pe cele morale.

8. Problema științifică soluționată rezidă în fundamentarea teoretică și aplicativă a funcționalității Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din învățământul primar prin competența pedagogică și prin implementarea Programului pedagogic s-a reușit *sporirea nivelului de formare a convingerilor și comportamentelor morale* ca elemente ale *culturii morale* la elevii din învățământul primar *prin competența pedagogică*.

Recomandări:

Modelul pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământul primar prin competența pedagogică ce poate fi aplicat în activitățile extradidactice și extrașcolare în ciclul învățământului primar și gimnazial. Cadrelor didactice din învățământului primar și gimnazial li se propun sugestii metodologice de proiectare și realizare a valorilor etnoculturale în conformitate cu Programul de formare a culturii morale ce direcționează formarea culturii morale în condițiile actuale ale educației elevilor.

1. Inițierea elevului în cultura națională pornind de la cultura morală, realizată în mod spontan în familie trebuie continuată în forme organizate după o metodologie științifică în ciclul învățământului primar.

2. Instituțiilor de formare profesională inițială și continuă a cadrelor didactice: recomandăm instruirea cadrelor didactice în vederea utilizării strategiei de formare a motivației pentru învățare. Implementarea Modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii claselor primare în cadrul procesului educațional.

3. Cercetătorilor în domeniul științelor educației/al științelor socio-umane: extinderea perspectivelor de abordare a culturii morale pentru învățare și dezvoltarea în mediul școlar.

4. Conceptorilor de produse curriculare: dezvoltarea și adaptarea în curricula, manuale, ghiduri a unor strategii de formare a culturii morale. Includerea transversală a indicatorilor culturii morale în disciplinele din aria curriculară *Om și Societate* (Dezvoltare personală, Educație pentru societate).

5. Valorificarea și reflectarea reperelor conceptuale în formarea atitudinilor morale orientate prin strategiile în domeniul învățământului pe competențe trebuie să se contureze adecvat semnificația și influența atitudinilor morale care sunt factorul prioritar în formarea personalității elevilor de vârstă școlară mică.

Cercetarea realizată își definește identitatea științifică prin:

- Demersurile conceptuale deduse din analiza abordărilor teoriilor și paradigmatelor cu privire la conceptele de formare a culturii morale la elevii claselor primare;

- Cadrul conceptual și metodologic de formare a culturii morale din perspectiva competenței pedagogice;

- Instrumente metodologice de formare a culturii morale la elevii claselor primare;

- Profesionalizarea cadrelor didactice ca bază pentru procesul de formare a culturii morale la elevii claselor primare. Integrarea parteneriatului cu părinții prin ședințe tematice (*Școala Părinților*) axate pe educația axiologică și evitarea dublului standard (acasă vs. școală);

- Instrumentarul de evaluare a elevilor sub diferite aspecte;

- Matricea de formare a culturii morale la elevii claselor primare;

- Modelul pedagogic și Programul de formare a culturii morale la elevii claselor primare prin competența pedagogică;

- Formarea profilului moral al elevilor claselor primare.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. ALLPORT, G. *Structura și dezvoltarea personalității*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1991. 580 p. ISBN 973-30-1151-7
2. BOROZAN, M., BEȚIVU, A. *Filosofia educației*. Note de curs. Bălți: Tipografia din Bălți, 2021. 158 p. ISBN 978-9975-325-15-8.
3. BOTGROS, I. Abordări conceptuale și metodologice privind asigurarea calității, eficienței și relevanței procesului educațional: monografie. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2019. ISBN 978-9975-48-170-0.
4. BUNDĂ, C., SILISTRARU, N. *Învățătorul: autoritate, lider sau model de formare al personalității elevilor din clasele primare*. În: Acta et Commentationes, Sciences of Education, nr. 1(19), 2020. ISSN 1857-0623 p. 62-71 E-ISSN 2587-3636.
5. Cadrul de referință al Curriculumului Național, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 1272 din 23 iulie 2025. 58 p. Disponibil: https://mec.gov.md/sites/default/files/crcn_aprobat.pdf. [Accesat: 15.04.2026].
6. CALANCEA, A. *Psihologia personalității*. Chișinău: Tipografia centrală, 2006. 271 p. ISBN 9975-78-416-X.
7. CALLO, T. *O pedagogie a integralității: Teorie și practică*. Chișinău: CEP USM, 2007. 171 p. ISBN 978-9975-70-161-7.
8. CAPCELEA, V. *Etica și comportamentul civilizat*, ed. II revăzută și adăugită. București: Editura Pro Universitaria 2022. 342 p. ISBN 978-606-26-1503-1.
9. CĂLIN, M. *Teoria educației. Fundamentarea epistemică și metodologică a acțiunii educative*. București: Editura ALL, 1996. 139 p. ISBN 973-571-174-5.
10. *Codul Educației al Republicii Moldova* nr.152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial Nr. 319-324 art. 634, modificat LP269 din

23.11.2018, MO467-479 art.794, intrat în vigoare 14.01.2019.

11. CRISTEA, S. *Fundamentele pedagogiei*. Iași: Editura Polirom, 2010. 400 p. ISBN. 978-973-46-1562-9.
12. *Curriculum național. Învățământul primar*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1124 din 20 iulie 2018. https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_primar_2018-08-242.pdf [Accesat: 19.05.2026].
13. CUCOȘ, C., *Pedagogie și axiologie*. București: EDP, 1995. 160 p. ISBN 973-30- 4398-2
14. DEWEY, J. *Democrație și educație. O introducere în filosofia educației*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972. 338 p.
15. DEWEY, J. *Experiență și educație*. Paris: Bourreller, 1947. 93 p.
16. GARȘTEA, N., CALLO, T., & GRANACI, L. (2011). *Ora de dirigenție. Ghid pentru elevi și profesori*. Chișinău: Epigraf. ISBN 978-9975-109-55-0
17. GORAȘ-POSTICĂ, V. *Dezvoltarea competenței interculturale: de la documente de politici la realități educaționale*. Didactica Pro, Chișinău, 2019.
18. GUȚU, VL., VICOL M. *Tratat de pedagogie - între modernism și postmodernism*. Iași: Performantica, Institutul National de Inventică, 2014. 554 p. ISBN 978-606-685-170-1.
19. JOIȚA, E. *Formarea pedagogică a învățătorului: instrumente de învățare cognitiv-constructivistă*. Ediția a II-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2008. 399 p. ISBN 978-973-30-2338-8.
20. KANT, I. *Critica rațiunii pure*. București: Editura IRI, 1999. ISBN 978-973-96-3484-2.
21. MACAVEI, E. *Tratat de pedagogie: propedeutică*. București: Editura Aramis. 2007. 256 p. ISBN 978-973-679-474-2.
22. MALIM, T. *Psihologia socială*. București: Editura Tehnică, 2003. 320 p. ISBN 978-973-208-172-1.
23. MASLOW, A. *Motivația și personalitatea*, trad. Ruseanu A. București: Editura Trei, 2013, 563 p. ISBN 978-973-707-905-3.
24. MÂNDĂCANU, V. *Etica și arta comportamentului moral. Manual pentru elevii claselor 8-12*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă” din Chișinău, 2014. ISBN 997-592-163-9.
25. MITROFAN, N. *Aptitudinea pedagogică*. București: Editura Academiei, 1988. 213 p.
26. NICOLA, I., *Tratat de pedagogie școlară*. București: Editura Aramis, 2003. 576 p. ISBN 978-973-8473-64-5.
27. PANICO, V. Repere teoretice și praxiologice referitor la mijloacele de formare a atitudinilor. În: *Învățământul superior: tradiții, valori, perspective*, conf. șt. cu part. intern. din 1-2 octombrie 2021. Ch.: UST. Vol. 2, 2021. p. 93-99. ISBN 978-9975-76-362-2.
28. PATRAȘCU, D. *Tehnologii educaționale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 704 p. ISBN 978-9975-78-379-1.
29. PÂSLARU, V. *Principiul pozitiv al educației*. Chișinău: Civitas, 2003. 320 p. ISBN 978-9975-912-08-7.
30. PESTALOZZI, I.H. *Cum își învață Gertruda copiii*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977, 152 p.
31. PIAGET, J. *Judecata morală la copil*. Ed. a 3-a. Chișinău: Editura Cartier, 2012. 456 p. ISBN 978-9975-79-737-5.
32. SADOVEI, L. Orientări paradigmatică ale comunicării didactice. În: *Priorități actuale în procesul educațional a Universității de Stat din Moldova*, conf. șt. intern. Chișinău: CEP USM, 2011. pp. 462-471. ISBN 978-9975-71-098-5.
33. SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia educației*. Iași: Editura Polirom, 2004. 288 p. ISBN 978-973-681-553-9.
34. SILISTRARU, N. *Metodologia experimentului pedagogic* (Ghid metodologic). Chișinău: US Tiraspol, 2022, 139 p. ISBN 978-9975-76-395-0.
35. SACALIUC, N., COJOCARU, V. *Formarea competențelor pedagogice pentru cadrele didactice din învățământul universitar*. Chișinău: Cartea Moldovei. ISBN 978-9975-60-217-3. 2007.
36. SPENCER, H. *Educația intelectuală, morală și fizică (Education: Intellectual, Moral, and Physical)*. București: Tipografia „Jockey-Club” 1919, 100 p.
37. ȘEVCIUC, M., *Abordarea teoretică a formării competențelor profesionale la studenți*. În *Studia Universitatis Moldaviae* (Seria Științe ale Educației).nr.5.2007, pp.93-95.ISSN 1857-2103
38. VÎGOTSKI, S.L. *Problema învățării și a dezvoltării intelectuale la vârsta școlară*. În: „Opere psihologice alese”, vol. I. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1971, 323 p.
39. VRABIE, D., ȘTIR, C. *Psihologia educației*. Galați: Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos”, 2004. 262 p. ISBN 978-973-627-102-1.

În limba engleză:

40. ABYLAIKHAN, S. M., KARMANOVA, Z. A., KONKHASHOVA, U. M., ISKAKOVA, M. B., & NURSULANKYZY, A. (2021). *Behavioral Component in the Development of the Moral Culture among Preschool Children*. [Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment](#), Vol. 9(5), pp. 526–535. DOI: 10.6000/2292-2598.2021.09.05.11.
41. BANDURA, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. ISBN-10: 013815614X ISBN-13: 978-0138156147.
42. GREENE, M. *Releasing the Imagination: Essays on Education, the Arts, and Social Change*. San Francisco, CA: Jossey-Bass. ISBN 978-0-7879-5291-4. 2000.
43. EYSENBAACH, G. The Role of ChatGPT, Generative Language Models, and Artificial Intelligence in Medical Education: A Conversation With ChatGPT and a Call for Papers. *JMIR Medical Education*, 9. <https://doi.org/10.2196/46885>, 2023.
44. HAIDT, J. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. New York: Pantheon Books. ISBN 978-0-307-37790-6, 2012.

45. HOFFMAN, M. L. *Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice*. Cambridge: Cambridge University Press. 2000. ISBN 9780521586435.
46. JAMES, W. *Talks to Teachers on Psychology and to Students on Some of Life's Ideals*. CreateSpace Independent Publishing Platform. 2015. ISBN-13: 978-1512095465.
47. KOHLBERG, L. *The Philosophy of Moral Development*. San Francisco: Harper & Row. 1981. ISBN 0-06-064760-4.
48. REBOL, O. *Philosophy of Education*. Bucharest: Pedagogical and Didactic Publishing House, 2011. 128 p. ISBN (s) 2130372678.
49. RIESMAN, D. *David Riesman on Population Phases, Growth, and Social Character*. *Population and Development Review*, 2002, Vol. 28, No. 2, pp. 313–328.
50. WOZZOLA, C. E. *Moral Development. Theory and Applications*. New-York, 2014. 200 p. ISBN 978-131-587-122-6.
51. YILMAZ, K. „The Relationship between the Teachers' Personality Characteristics and Burnout Levels”, *Anthropologist*, 18(3), 783–792. 2014.

În limba rusă

52. ЯРКОВА, Е. Н. Нравственная культура как ценностно-смысловая система [Cultura morală ca sistem valorico-semantic]. Вестник Пермского университета. Серия: Философия. Психология. Социология, nr. 3(11), p. 48–58, 2012.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

1. BUNDĂ, C. *Profesorul și formarea culturii morale la elevi*, Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională, Numărul 1-2(143-144) /2024/ISSN 1810-6455, Pag.67-71, <https://ibn.idsi.md/ro/pro-didactica>.
2. BUNDĂ, C., SILISTRARU, N. *Învățătorul: autoritate, lider sau model de formare al personalității elevilor din clasele primare*, În: Acta et Commentationes, Sciences of Education, nr. 1(19), 2020 ISSN 1857-0623 p. 62-71. E-ISSN 2587-3636.
3. BUNDĂ, C. *Un model al competenței manageriale în pedagogie*. Competența managerială de bază – învățarea organizațională În: Acta et commentationes (Științe ale Educației) pp. 142-151.
4. BUNDĂ, C. The concept of competence in social and human sciences and pedagogy, În: Journal of Romanian Literary Studies, nr.35/2023, pp.703-706.
5. BUNDĂ, C. *Competența didactică în context general și specific, cu referință la învățământul primar*, În: Conferința științifică cu participare internațională Tradiție și inovare în cercetare științifică Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți din 7 octombrie 2022.
6. BUNDĂ, C. *Competențe didactice ale profesorului*, În: "Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice", pp. 15-20 Vol. 5. 2020. Chișinău, Republica Moldova. ISBN 978-9975-76-302-8.
7. BUNDĂ, C. *Factorii și mijloacele educației morale a elevilor*, În: "Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice" Chișinău, Moldova, 26-27 februarie 2022, CZU: 37.034:371.212, pp. 143-147.
8. BUNDĂ, C. *Profesorul și elevii: atitudini și implicare*, În: 12th International Symposium-Public Responsibility in Education, Constanța, 2021.
9. BUNDĂ, C. *Profesorul și formarea culturii morale la elevii din învățământul primar*, În Simpozion Științific Internațional dedicat doctoranzilor, masteranzilor și cadrelor didactice „Aspecte, orientări și perspective ale științelor educației în societatea contemporană” 1 februarie 2020, Bacău, România ISBN 978 606 063 003 6, pp. 180- 189
10. BUNDĂ, C. *Învățătorul formează moralitatea și valorile la elevi*, În: Conferința "Învățământ superior: tradiții, valori, perspective", Chișinău, Moldova, 29-30 septembrie 2020, Vol.2, pp. 36-39.
11. BUNDĂ, C., *Conceptul de competență în lingvistică*. În Revista Asociației Generale a Învățătorilor din România (AGIRo), nr. 18, august 2022. Editura Hoffman pp 35-36. ISSN 1844-7899.

ADNOTARE
BUNDĂ CARMEN
FUNDAMENTE PEDAGOGICE DE FORMARE A CULTURII MORALE
LA ELEVII CLASELOR PRIMARE

Teza de doctor în științe ale educației, Chișinău 2026

Structura tezei: Conținutul tezei cuprinde: adnotare (în limba română și engleză), lista tabelor, lista figurilor, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie alcătuită din 178 de titluri, 17 anexe, un total de 138 de pagini ce alcătuiesc corpul principal al cercetării.

Cuvinte cheie: morală, etică, educație morală, cultură morală, elev, profesor, valori, curriculum, formare, dezvoltare, model pedagogic, competență pedagogică.

Domeniul cercetării: Teoria generală a educației.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică, elaborarea, implementarea și validarea Modelului pedagogic de formare a culturii morale elevilor din învățământul primar.

Obiectivele cercetării: 1. identificarea fundamentelor teoretice, a principiilor, factorilor și condițiilor pedagogice care influențează procesul de formare a culturii morale elevilor din învățământul primar; 2. argumentarea rolului conștiinței morale și al conduitei morale ca dimensiuni fundamentale ale culturii morale și evidențierea modalităților de dezvoltare a acestora prin intermediul curriculumului școlar; 3. identificarea unei metodologii de formare a culturii morale în contextul conștiinței și conduitei morale; 4. proiectarea Modelului pedagogic și a Programului de formare a culturii morale elevilor claselor primare; 5. elaborarea matricei de evaluare bazate pe criterii, indicatori și descriptori specifici nivelului de dezvoltare a culturii morale și identificării caracteristicilor profilului moral al elevului claselor primare.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în perspectivele semantice ale conceptului-cheie de *cultura morală*; condiționalitățile și relațiile dintre învățător și elev în contextul formării comportamentului moral în învățământul primar; sistemul de criterii, indicatori și descriptori valorificați în Matrice prin implementarea Programului de formare a culturii morale a elevilor din clasele primare prin funcționalitatea Modelului pedagogic elaborat.

Rezultatele științifice obținute în cercetare demonstrează că fundamentarea teoretică și aplicativă a funcționalității Modelului pedagogic de formare a culturii morale a elevilor din clasele primare, în perspectiva competenței pedagogice prin implementarea Programului pedagogic, semnifică sporirea nivelului de formare a convingerilor și a comportamentelor morale ca elemente ale culturii morale prin competența pedagogică a învățătorului.

Rezultatele cercetării confirmă operaționalizarea metodologiei utilizate și fundamentate prin aprofundarea analitică a textelor curriculare (din literatura de specialitate și din documentele curriculare oficiale) și prin experimentul pedagogic realizat pentru validarea, aplicarea și perfecționarea Modelului pedagogic și a Programului de formare a culturii morale a elevilor din clasele primare prin competența pedagogică a învățătorului.

Semnificația teoretică a cercetării este probată la nivelul construcției Modelului pedagogic de formare a culturii morale elevilor din învățământ primar prin competența pedagogică, fundamentat conceptual și metodologic la nivelul legăturilor dintre: *competența pedagogică* (fundamentată psihologic, sociologic și managerial) - *competența didactică* (fundamentată psiho-genetic, socio-cultural și practic la nivel de curriculum național) - *cultura morală a elevilor* din clasele primare (fundamentată axiologic, teleologic, metodologic și normativ) care susțin tehnologia educației morale, eficientă în învățământul primar (prin scop general, conținuturi specifice, strategii, care includ forme, metode, stiluri – adecvate).

Valoarea practică este probată în procesul de aplicare și experimentare a Modelului pedagogic de formare a culturii morale la elevii din învățământ primar din perspectiva curriculară, permite perfecționare permanentă a culturii și a educației morale în contextul învățământului primar, perfecționare bazată pe exersarea competenței de comunicare pedagogică a învățătorului, în mod special la nivel de strategie de educație la mica școlaritate.

Implementarea rezultatelor obținute a fost realizată în contextul specific învățământului primar prin valorificarea Modelului pedagogic de formare a culturii morale elevilor prin competența pedagogică în activitatea de proiectare curriculară a activităților formale și nonformale, determinate de curriculumul pentru învățământul primar, cu aplicații speciale la nivel de tehnologie a instruirii din Județul Ilfov, Școala Gimnazială nr.1, Ciorogârla.

ANNOTATION
BUNDĂ CARMEN
PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF FORMING MORAL CULTURE
IN PRIMARY STUDENTS

Doctoral thesis in educational sciences, Chisinau 2026

Structure of the thesis: The content of the thesis includes: annotation (in Romanian and English), list of tables, list of figures, introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 178 titles, 17 annexes, a total of 138 pages that make up the main body of the research.

Keywords: moral, ethics, moral education, moral culture, student, teacher, values, curriculum, training, development, pedagogical model, pedagogical competence.

Research field: General theory of education.

The purpose of the research consists in the theoretical substantiation, development, implementation and validation of the Pedagogical Model of forming moral culture in primary school students.

Research objectives: 1. identification of theoretical foundations, principles, pedagogical factors and conditions that influence the process of forming moral culture in primary school students; 2. argumentation of the role of moral consciousness and moral conduct as fundamental dimensions of moral culture and highlighting the ways of their development through the school curriculum; 3. identification of a methodology for forming moral culture in the context of moral consciousness and conduct; 4. design of the Pedagogical Model and the Program for forming moral culture in primary school students; 5. development of the evaluation matrix based on criteria, indicators and descriptors specific to the level of development of moral culture and identification of the characteristics of the moral profile of the primary school student.

Scientific novelty and originality reside in the semantic perspectives of the key concept of moral culture; conditionalities and relationships between teacher and student in the context of forming moral behavior in primary school; the system of criteria, indicators and descriptors capitalized in the Matrix by implementing the Program for the formation of moral culture of primary school students through the functionality of the developed Pedagogical Model.

The scientific results obtained in the research demonstrate that the theoretical and applicative substantiation of the functionality of the Pedagogical Model for the formation of moral culture of primary school students, in the perspective of pedagogical competence through the implementation of the Pedagogical Program, signifies the increase in the level of formation of moral beliefs and behaviors as elements of moral culture through the pedagogical competence of the teacher.

The research results confirm the operationalization of the methodology used and substantiated by the analytical deepening of the curricular texts (from the specialized literature and from the official curricular documents) and through the pedagogical experiment carried out for the validation, application and improvement of the Pedagogical Model and the Program for the formation of moral culture of primary school students through the pedagogical competence of the teacher.

The theoretical significance of the research is proven at the level of the construction of the Pedagogical Model for the formation of moral culture in primary school students through pedagogical competence, conceptually and methodologically substantiated at the level of the connections between: pedagogical competence (founded psychologically, sociologically and managerially) - didactic competence (founded psycho-genetically, socio-culturally and practically at the level of the national curriculum) - moral culture of primary school students (founded axiologically, teleologically, methodologically and normatively) which support the technology of moral education, effective in primary school (through general purpose, specific contents, strategies, which include forms, methods, styles - appropriate).

The practical value is proven in the process of applying and experimenting with the Pedagogical Model for the formation of moral culture in primary school students from a curricular perspective, allowing for permanent improvement of moral culture and education in the context of primary education, improvement based on the exercise of the teacher's pedagogical communication competence, especially at the level of education strategy in early childhood.

The implementation of the results obtained was achieved in the specific context of primary education by capitalizing on the Pedagogical Model for the formation of moral culture in students through pedagogical competence in the curricular design activity of formal and non-formal activities, determined by the curriculum for primary education, with special applications at the level of instructional technology in Ilfov County, Middle School No. 1, Ciorogârla.

BUNDĂ CARMEN

**MODELUL PEDAGOGIC DE FORMARE A CULTURII MORALE LA ELEVII CLASELOR
PRIMARE PRIN VALORIFICAREA COMPETENȚEI PEDAGOGICE A ÎNVĂȚĂTORULUI**

Specialitatea 531.01. – Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar: _____
Hârtie offset. Tipar offset.
Coli de tipar: 2,0

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj: 50 ex.
Comanda nr. 38

Rezumatul a fost tipărit la Tipografia „Pulsul Pieței”,
din Chișinău, str. Gh. Iablocikin, 5